

Jos kysyisitte minulta, milloin oli englantilaisen filosofian — siis ammattimaisen, akateemisen englantilaisen filosofian — kukoistuskauti tällä vuosisadalla, vastaisin epäroimättä: 1950-luvulla. Oi ihana viisikymmentäluku!¹ **Gilbert Rylen** ja **J. L. Austinin** johtamina tuon ajanjakson urafilosofit osasivat tietysti myös kiihkoilla ja kartella vaikeita aiheita; samalla he kohtasivat kuitenkin vilpittömästi ja kyvykkäästi muutamia laajoja ja pysyvästi tärkeitä teoreettisia kysymyksiä. He pitivät päämajaansa tunnetussa hienostelun ja taantumuksen linnakkeessa, Oxfordin yliopistossa, ja olivat nykyisellä mittapuulla arvioituna häpeämättömän tietoisia omasta sosiaalisesta valikoituneisuudestaan. He myös edesauttoivat filosofian surullista ajautumista yksinomaan yliopistolliseksi toiminnaksi. Monet heistä kuitenkin yrittivät kirjoittaa vakavasti ja vailla ylimielisyyttä suurelle yleisölle — osa heistä menestyikin tässä erinomaisesti. Myös kollektiivisesti he pyrkivät välttämään pitkälleviedyn erikoistumisen vaarat: yhtäällä tavallisten tieteenalojen toimintatapoja apinoivan sokaistuneen teknisen erikoistumisen ja toi-

saalla muutaman suosikkikirjoittajan esittelyyn ja puoltamiseen uppoutuwan tutkimuksen karikat. Minkä tahansa akateemisen ryhmän tavoin myös he osasivat olla tyhjänpäiväisiä, itseritettöisiä, nurkkakuntaisia ja pitkästyttäviä; “filosofisen vallankumouksen” tunnuslipun alla he kuitenkin tuottivat ammattimaiseen englantilaiseen filosofiaan sellaista kollektiivista intoa ja jännitystä, jolle ei ole ollut vertaa tällä vuosisadalla.

Seuraavassa olen yrittänyt koota heidän tarinansa valikoimasta yhteiskunnallista, institutionaalista, poliit-

tista, henkilökohtaista, kulttuurista ja teoreettista aineistoa. Vaikka annan tavallista vähemmän tilaa heidän arvostetuimmille kirjoituksilleen tuolta ajalta, se ei tapahdu yhteiskunnallisen viiteyhteyden nostamiseksi etualalle teoreettisen sisällön kustannuksella. En myöskään ajattele, että kyseiset kirjat eivät olisi lukemisen arvoisia — päinvastoin. Menettelyyni on syynä yksinkertaisesti se, että noiden vuosien — kuten olettaakseni minkä tahansa ajan — filosofisilla saavutuksilla on yhtä paljon yhteyksiä mahdollisesti tiedostamattomiin yhteiskunnallisiin tapoihin kuin klassikkomaineeseen yltäneiden kirjojen varsinaiseen sisältöönkin. Samoista syistä

en ole myöskään lähtenyt tarkastelemaan sitä lintuperspektiivin yleiskatsauksellista kritiikkiä, jota erityisesti **Marcuse** ja **Anderson** ovat oxfordilaiseen filosofiaan kohdistaneet.²

Kertomani tarinan tavoitteena on sekä ottaa kantaa että kirjata tosiasioita. Pyrin osoittamaan, että vaikka Oxfordin filosofisen vallankumouksen edustajat ylpeilivät selkeydellään, he eivät koskaan onnistuneet selvästi osoittamaan, mitä heidän vallan-

kumouksensa merkitsi. Tämä ei ehkä sinänsä ole mitenkään ihmeellistä; outoa on kuitenkin se, ettei heitä koskaan vaivannut tämä varsin merkittävänä pidettävä heikkous. Uskoisin, että tämä välinpitämättömyys sopi hyvin heidän poikamaiseen, sisäänpäinlämpiävään ja hämmentävään kevytmieliseen sisäoppilaitostyyliinsä. Kuitenkin heidän eteerinen sosiaalinen ja teoreettinen tyyliensä — niin vastenmielisenä kuin osa meistä voi sitä pitääkin — oli myös ilmeisesti kykenevä johdattamaan joillekin filosofian parhaista älyllisistä alppinäykymistä.

Kaupallisesti englantilaista 50-luvun filosofiaa hallitsi yksi ainoa kirja. Myyntimenestyksellä, älymystölehtien tarjoamalla palstatilalla ja tiedotusvälineiden suomalla maineella mitattuna se päihitti täydellisesti kaikki kilpailijansa. Koko 5000 kappaleen ensipainos myytiin julkaisupäivänä 28. 5. 1956 ja uudet 15000 kappaletta seuraavien kuuden kuukauden aikana.³ *Daily Mailin* mukaan teos sai osakseen “haltioituneemman vastaanoton kuin yksikään toinen sodanjälkeinen kirja”.⁴ *Evening News* otsikoi: “Huomatava kirjailija — ja iältään vasta 24 vuotta”. Uusi filosofinen nero oli syöksymäisillään näyttämölle ja hän tulisi “ravistelemaan kunnolla ikäviä ja rajoittuneita akateemisia filosofeja”.⁵

Tämän loistavan nuoren miehen tukijoita voidaan pitää **Bloomsbury-ryhmän** henkisinä perillisinä. He eivät olleet akateemisesti oppineita, vaan — ainakin omissa kuvitelmissaan — riippumattomia intellektuelleja, jotka elivät perintövarojensa turvin, niitä kirjoitus-

palkkioilla täydentäen. Jos he olivatkin saaneet yliopistollisen koulutuksen, he ylpeilivät sillä, etteivät olleet oppineet siitä mitään. He pitivät akateemista oppineisuutta sekä opetus- ja tutkimusammatteja pitkästyttävänä ja alentavina. He ylpeilivät erityisesti oman aikansa kansainvälisen aikalaiskulttuurin tuntemuksella. Itse asiassa heitä olisi voinut epäillä nurinkäännetystä kulttuurisesta nationalismista. Ajatus “englantilaisesta kulttuurista” vaikutti heistä varsin naurettavalta. Heille kulttuuri oli sama kuin Eurooppa ja erityisesti Ranska. Ja ranskalainen kulttuuri, sellaisena kuin he sen näkivät, oli olemuksellisesti filosofinen — harjoitettiinhan sen piirissä sellaisia laajoja pohdintoja ihmisen osasta, joiden tuottamiseen englantilainen mieli ei näyttänyt kykenevän.

1950-luvun Englannissa bloomsburylaiset hallitsivat suurinta osaa kirjallisuuden vastaanottokoneistoista, erityisesti sunnuntailehdistöä, kirjallisuuslehtiä (kuten **Stephen Spenderin** toimittamaa *Encounteria* ja **John**

Lehmannin toimittamaa *The London Magazine*) ja *Times Literary Supplementia*.⁶ He kaikki tekivät parhaansa tukeakseen filosofista ihmelastaan, jonka kirja oli omistettu **Angus Wilsonille**. **Edith Sitwell** ylisti ennakkopuffissaan tämän ”todella suuren kirjoittajan hämmästyttävää teosta”. **Cyril Connolly** puolestaan kirjoitti arviossaan ”merkittävimpään kuuluvasta esikoiskirjasta mitä olen pitkään aikaan lukenut”. **Elizabeth Bowenin** tämän ”loistavan” uuden filosofin äly oli ”iskenyt salaman tavoin”; **V.S. Pritchett** piti kirjaa ”häikäisevänä, asiantuntevana ja osuvana”; **Kenneth Walker** sanoi sen olevan ”mestarillinen” ja ”merkittäv in kirja, mitä tämän arvostelijan arvioitavaksi on koskaan sattunut”.⁷ **Philip Toynbee** taas kutsui sitä ”perusteelliseksi ja valaisevan älykkääksi tutkimukseksi ... jonka kaltaiset ovat liian harvinaisia Englannissa”. Itse asiassa kyseessä oli juuri sellainen kirja, jota olisi voinut odottaa Ranskasta; ”ja teoksen tekee todella tyrmistyttäväksi se, että sen huomiotaherättävän oppinut kirjoittaja on vasta 24-vuotias”.⁸

Teos todellakin oli erikoinen. Se kokosi yhteen monenlaista tietoa joukosta todellisia ja fiktiivisiä henkilöitä — **T. E. Lawrencesta**, **Nijinskysta**, **van Goghista**, **Nietzschesta**, **William Blakesta**, **Bernard Shaw’sta** sekä **Barbussen**, **Sartren**, **Camusin**, **Hemingwayn**, **Joycen**, **Hessen** ja **Dostojevskin** romaanien päähenkilöistä — rakentaakseen yhdistellyn muutokuvan aikamme sankarista: maanpakolaisesta, vieraasta, sivullisesta. Tämä oli sellainen mies (ja kyseessä oli todella miehinen maailma), joka halusi esittää syvällisiä kysymyksiä koskien ”elämän rakenteen tai tarkoituksen ongelmaa”. Hän oli ”mies, joka näkee liian syvälle ja liian paljon”. Hän ei voinut pitää välttämättömänä omaa olemassaoloaan eikä kenenkään muunkaan olemassaoloa. Tämän yksinäisen suden ”eristi muista ihmisistä hänen älynsä, joka armotta tuhoaa muiden arvot”. Menneisytydessä tällaiset sankarit olivat valitettavasti tulleet aina väärinymmärretyiksi, paitsi muiden myös itsensä taholta. Nyt oli kuitenkin viimein tullut mahdolliseksi tunkeutua heidän ”uskonnollisen eksistentiaalisminsa” ja ”anti-humanisminsa” salaisuuksiin: ”Jos he olisivat itse tunteneet itsensä yhtä hyvin kuin me tunnemme heidät nyt, ei heidän elämänsä olisi välttämättä muodostunut traagiseksi”. Tästedes nämä henkiset maanpakolaiset tulisivat pitämään hallussaan kulttuurisen näytämön keskustaa.⁹

Kirjoittajan teokselleen antama nimi oli *The Pain Threshold* (”Kivun kynnyks”), mutta kustantaja muutti sen muotoon *The Outsider* (*Sivullisen ongelma*, 1958, Hki: Otava) viitaten näin osuvasti Camusiin, jonka romaani *L’Étranger* (1942, *Sivullinen*, 1947, Hki: Otava), oli julkaistu tuolla nimellä englanniksi 1946. Nimi oli terävästi valittu, koska ”sivullinen” saattoi toimia sekä kirjassa kuvatun sankarityypin nimikkeenä että kaikkien niiden tunnuspiirteenä, jotka halusivat samastua tähän sankariin.

The Outsiderin kirjoitti **Colin Wilson**. Wilson syntyi köyhään perheeseen Leicesterissa 1931 ja hänen koulunkäyntinsä oli vähäistä. Kuusitoistavuotiaana hän alkoi hankkia elantoaan ammattitaidottomana tehdastyöläisenä. Hän piti päiväkirjaa ja kulutti kaiken vapaa-aikansa lukemiseen. Naimisiin hän meni nuorena ja uneksi tulevaisuutta jonain päivänä kirjailijaksi. Lopulta Wilson jätti kotinsa ja lähti Lontooseen, missä hän nukkui öisin Hampstead Heathilla ja työsti päivisin

mestarteostaan British Museumissa.

Wilsonin menestys oli osa laajempaa tiedotusvälineiden luomusta: ”vihaisen nuoren miehen” ilmiötä. Tämä ilmaisu lähti leviämään kuusi viikkoa *The Outsiderin* julkaisemisen jälkeen ja oli alunperin osa mainoskampanjaa tuettaessa Royal Court Theatren heikosti menestynyttä tuotantoa **John Osbornen** näytelmästä *Look Back in Anger*.¹⁰ Ilmaisu nostettiin esiin *Evening Standardissa*, minkä jälkeen Osborne käytti sitä *Panorama*-ohjelmassa BBC:n televisiokanavalla 9. heinäkuuta. Siitä tuli muodikas leima paitsi Wilsonille ja Osbornelle myös romaanikirjailija **Kingsley Amisille** (*Lucky Jim*, 1954; *Onnellinen Jim*, 1956, Porvoo: WSOY) ja **John Wainille** (*Hurry on Down*, 1953). Vihaisen nuoren miehen kuvaan kuului, että hän oli syntynyt työväenluokan perheeseen 1930-luvun alkupuolella, oli liian nuori joutuakseen sotaan, mutta pääsi hyötymään sekä työväenpuolueen johtaman hallituksen 1945 perustamasta hyvinvointivaltiojärjestelmästä että oppikoulusuunnitelmaan kuuluvasta vuoden 1944 Butler Education Actista, joka tarjosi ilmaisen akateemisen koulutuksen kaikille yhdentoista vuoden iässä älykkyystestin läpäisseille lapsille. Oppikoulun jälkeen vihainen nuori mies meni todennäköisesti yliopistoon, joskin ainoastaan uuteen maakunnalliseen ”punatiiliseen”, ei Oxfordiin eikä Cambridgeen.¹¹

Bloomsburylaisille ei ollut yllätys, että tällaiset nuorukaiset olivat laiskoja, moukkamaisia ja kostonhaluisia. Jo vuonna 1948 **T. S. Eliot** oli varoittanut ”päättömästä kiireestä kouluttaa kaikkia”, mikä oli ”tuhoamassa muinaiset rakennelmamme ja tasoittamassa maata, jolle tulevaisuuden vaeltavat barbaarit voivat leiriytyä mekaanisine karavaaneineen”.¹² Juuri tämän tyyppiset ihmiset tulisivat osoittamaan mieltään Suezille tunkeutumista vastaan vuonna 1956 ja 1958 muodostamaan ydinaseita vastustavan protestiliikkeen (the Campaign for Nuclear Disarmament).

Vihaisella nuorella miehellä näytti kuitenkin olevan historia puolellaan. Eräs amerikkalainen tarkkailija kadehti häntä sanoen, että ”nuoren brittiläisen kirjailijan mittaamattomana etuna on olla edustamassa uutta yhteiskuntaluokkaa”. Vihainen nuori mies oli hyvää vauhtia ottamassa ”maansa kulttuurivallan” vanhoilta bloomsburylaisilta ja näiden ”sekoitukselta homoseksuaalista herkkyyttä, yläluokkaista viileyttä, liberaalia politiikkaa ja avantgardistisia kirjallisia menetelmiä”. Hän aikoi vapauttaa kirjallisuuden ”sellaisen maun ylivilallasta, joka perustui varsin epätodelliseksi käyneelle vaurauden ja jatkuvan vapaa-ajan maailmalle”.¹³

Bloomsburylaisesta näkökulmasta vihainen nuori mies yhdistyi siihen moraalinen paloon, jota **F. R. Leavis** oli jo 30-luvulta lähtien tuonut osaksi englantilaisen kirjallisuuden opetusta Cambridgen yliopistossa, ja joka oli luonut monet vaikutusvaltaisimmista oppikouluopettajista maakunnallisiksi, hartaiksi, työteliäiksi ja vilpittömiksi.¹⁴ Nämä koulumestarit eivät tienneet mitään ”mannermaasta” — sen kielistä, oopperataloista, taidegallerioista, viineistä, keittotaidosta, kirjallisuudesta tai maisemista. He joivat lämmintä olutta rähjäisissä pubeissa ja palvoivat tylsää englantilaista humanistista realismia, ikään kuin kansainvälistä modernismia ei olisi koskaan ollutkaan. Lyhyesti sanottuna: vihainen nuori mies edusti 50-luvun Englannissa kaikkea sitä, mikä loukkasi ja hermostutti bloomsburylaisia.

Tietenkin tämä kuvitteellinen sosiologia on varsin

epätarkkaa: bloomsburylaiset eivät välttämättä olleet rikkaita ja toisaalta nuorista vihaisista miehistä moni oli suhteellisen varakas ja saanut koulutuksensa sisäoppilaitoksessa ja Oxbridgessa.¹⁵ Se kuitenkin auttaa määrittelemään joitakin tuolloisissa kulttuuri-kiistoissa esillä olleista teemoista. Kiistojen osanottajat saattoivat ilmentää sitoumuksiaan sillä, miten he söivät, joivat, pukeutuivat, puhuivat tai rakastelivat. Vihaisella nuorella miehellä oli kova ja karkea ääni, hän puhui paikallista murretta ja suosi englannin kielen anglosaksisia ilmauksia latinalaisperäisten kustannuksella. Bloomsburylaiset sen sijaan puhuivat pehmeällä, täsmällisellä, yläluokkaisella ja soinnukkaalla äänellä, sirotellen puheensa sekaan ranskankielisiä sanoja. He pitivät itseään *belles lettresin* edustajina; he olivat *ancien régime*, ”kynttelikön ja viinin *rentier*-kirjoittajia ... He vahahtelivat vastenmielisyydestä ja värisivät *nuancesta*”.¹⁶ **Evelyn Waugh** huomasi jälkikäteen, ettei Butler Education Actilla ollutkaan ”mitään tekemistä hovimestarien koulutuksen kanssa”; sen sijaan se mahdollisti ”yliopistoarvosanojen vapaan jakelun ansioituneille köyhille”. *“L’école de Butlerin”*, kuten hän sitä kutsui, ”synkkää nuorta väkeä” tuli ”ulos liukuhihnoilta satapäin joka vuosi” ja, mikä pahinta, alkoi ”löytää työtä kriittikkoina, jopa runoilijoina ja kirjailijoina”.¹⁷

Todellisuudessa lumoutuneisuus ”ranskalaisesta kulttuurista” oli yleistä 50-luvulla nuorten englantilaiskirjailijoiden keskuudessa. Monia tuoreista ranskalaisista romaaneista ja näytelmistä oli saatavilla käännöksinä. Kiinnostuksen varsinainen kärki kohdistui kuitenkin filosofiaan — mikä tarkoitti ”eksistentiaalistien” teoksia, erityisesti Sartrea, **de Beauvoiria**, Camusia ja **Merleau-Pontya**. 1940-luvun puolivälistä eteenpäin ilmestyi runsaasti hengästyneitä johdantoteoksia siihen, mitä **Jean Wahl** kutsui ”Pariisin filosofiseksi koulukunnaksi”¹⁸, samoin kuin lukuisia käännöksiä vakavasti otettavista filosofisista teoksista.¹⁹ Useat englantilaiset romaanikirjailijat ravitsivat itseään ranskalaisella filosofialla — Angus Wilson, **William Golding**, **Anthony Burgess**, **Muriel Spark** ja **Iris Murdoch** muiden muassa. Sieltä he saivat ajatuksen kirjoittaa perustavista ja äärimmäisistä inhimillisistä situaatioista, ja kuten Iris Murdoch asian ilmaisi tulevaisuuden romaanikirjallisuutta käsitelleessä artikkelissaan vuonna 1950, tämä merkitsi *“la littérature morale”* kuolemaa ja *“la littérature métaphysiquen”* aikakauden aamunkoittoa.²⁰

The Outsider miellytti bloomsburylaisia, koska se näytti todistavan, että vastoin heidän pelkojaan *école de Butler* piti sisällään myös todellisia intellektuelleja, jotka paitsi rakastivat ranskalaista filosofista kulttuuria myös halveksivat sydämensä pohjasta englantilaisista provinssialisuutta ja englantilaisista akateemista elämää. Colin Wilson oli kotiperäinen sivullinen, kotimainen eksistentiaalisti. Kuten Philip Toynbee asian ilmaisi, Wilson oli lyönyt ranskalaiset näiden omassa lajissa ja ”suuresti lisännyt ymmärrystämme nykyistä ongelmistamme”.²¹ *The Evening News* viittasi pelkoon siitä, että ”hyvinvointivaltio olisi hävittänyt ajattelevan ihmisen liialla huolehtimisella ja vietellyt tämän eroon omistautuneesta pyrkimyksestä kohti meditatiivista ihannetta”. *The Outsiderin* menestys huojensi pelkoja: ”Jumalan kiitos”, kirjoitettiin, ”ei se olekaan”.²²

Ensimmäinen tätä 50-luvun filosofista ilmiötä käsitellyt teos ilmestyi vuonna 1958. Kirjassaan *The Angry Decade* **Kenneth Allsop** valitti brittien kyvyttömyyttä

tuottaa intellektuaalisia sankareita *à la française*. Britannia oli ”raivostuttavan tietämätön elämän tosiasioista”, ja ”eristyksissä” eurooppalaisen ajattelun elämänvirroista. ”Ajatukset ja älylliset argumentit samentuvat matkallaan Britanniaan”, sanoi Allsop, koska ”niitä ravistellaan liikaa kuljetuksessa”. Mutta Colin Wilson oli rikkonut tämän kuvion: hän oli tunnistanut ”Sartren, Camusin ja **Beckettin** sekä saksalaisen Hermann Hessen kaltaisten miesten” suuruuden. Hän oli ”tunnustellut mannermaisen nihilismin ja pessimismin valtimoa”.²³ Englantilaisten ikioma eksistentiaalisti Wilson oli samaa mieltä: suunnitellessaan ”uutta anti-humanistista aikakautta” hänen oli tunnustettava, että ”Englanti on täydellisen tietämätön näistä ongelmista; intellektuaalisesti olemme aina olleet maailman jälkeensäjäänein valtio”.²⁴

The Outsiderin menestys ei kestänyt kauaa. Ehkäpä Wilsonin bloomsburylaiset tukijat alkoivat pelätä, että hänen kiintymyksensä luonnollisiin ”johtajiin” sekä käsityksensä, että henkisesti sairaat olisi ammuttava, eivät lopulta olleetkaan *dernier cri* mannermaisessa filosofiassa.²⁵ Ainakin he epäilivät, että Wilsonin vulgaari viehätysvoima — ”kirjallisuuden Elvis Presley” ja ”filosofian Tommy Steele” ”finninaamaisine nietzscheläisyhteyneen” — oli riistäytymässä käsistä.²⁶

The Outsiderin aikaansaama myrsky vesilasissa kuitenkin osoitti, että Colin Wilson oli oikeassa yhden asian suhteen: englantilaisen filosofian täytyi olla surullisessa jamassa, jos niin kömpelö kirja saattoi saavuttaa kirjallisen ja intellektuaalisen eliitin varauksittoman suosion. Ei ehkä ole kuitenkaan tarpeen turvautua väitteeseen brittien kansallisesta filosofisesta kyvyttömyydestä, kun pyrkii selittämään tätä heikkoutta. Poliittiset järjestöt, jotka olivat sotien välissä kasvattaneet suuren kiinnostuksen ”proletaarista filosofiaa” kohtaan olivat kuolemassa.²⁷ The British (myöhemmin Royal) Institute of Philosophyssa (jonka lordi **Balfour** oli perustanut 1925 edistääkseen idealistisen ”kansalaisuuden” poliittisen filosofian popularisointia) oli vain tuhat jäsentä ja hekin etupäässä iäkkäitä. Instituutin toimintaa leimasi menneisyyden ilmapiiri, jota edes sen puheenjohtaja, varakreivi **Samuel** — kokenut valtiomies ja amatöörifilosofi, teoksen *Belief and Action: An Everyday Philosophy* (1937) kirjoittaja — ei kyennyt voimakkaalla panoksellaan poistamaan.²⁸

Toisen maailmansodan jälkeen englantilainen filosofia oli vetäytynyt yhä kauemmaksi kansalaisyhteiskunnasta ja eristäytynyt koulutuksellisiin instituutioihin.²⁹ Oppikoulun ylemmillä luokilla sillä ei kuitenkaan ollut juuri minkäänlaista asemaa, ja jopa yliopistoissa se oli vain vähäpätöisempi tieteenala. Ylipäätään yliopistojen merkitys oli perifeerinen: 50-luvun alussa ne koulutivat alle neljä prosenttia ikäluokasta. Vuonna 1952 kahdella Britannian ammattimaisen filosofian järjestöllä, Mind Associationilla ja Aristotelian Societyllä, oli maailmanlaajuiset 477 ja 287 hengen jäsenistöt.³⁰

Oxfordin yliopiston filosofinen tiedekunta oli kuitenkin poikkeus. Viisinekymmenine opettajineen (1950), jakaantuneena yli kolmenkymmeneen collegeen se oli ylivoimaisesti suurin filosofinen tiedekunta Englannissa. (Itse asiassa se oli suurin koko Britteinsaarilla, mutta Skotlannilla, Irlannilla ja osittain Walesilläkin oli

omat perinteensä ja tarinani koskee vain Englantia). Vuonna 1950 noin kolmesataa BA-opintojaan Oxfordissa suorittavaa opiskelijaa teki jonkin filosofiaan kuuluvan opintosuorituksen; toisin sanoen yksi opiskelija kuudesta. Kukaan heistä ei kuitenkaan erikoistunut filosofiaan. Ainoa tapa, jolla Oxfordin perusopiskelijat saattoivat opiskella filosofiaa oli se, että he seurasivat joko "Greats" -kursssia (jolla he viettivät ainakin puolet ajastaan perehtyen kreikan- ja latinankielisiin klassikoihin), tai sitten PPE tai PPP -kurseja ("Modern Greats"), joilla he viettivät niin ikään ainakin puolet ajastaan opiskellen politiikkaa, taloustiedettä, psykologiaa tai fysiologiaa. Ja jatko-opiskelijoitakin oli ainoastaan kymmenkunta — etupäässä amerikkalaisia — opiskelemassa filosofiaa tuoreita BPhil ja DPhil -tutkintoja varten.³¹

Vuonna 1950 Cambridgen yliopistossa oli kaksi filosofian professoria ja neljä luennoitsijaa. Joka vuosi noin kuusi opiskelijaa suoritti filosofian tentin (Moral Sciences Part II). Lisäksi filosofiaa luki noin kymmenen jatko-opiskelijaa, aivan kuten Oxfordissakin. Lontoon yliopistossa kuusisataa opiskelijaa suoritti taideaineita vuonna 1951, mutta vain kahdeksan erikoistui filosofiaan. (Toisaalta sadat opetusharjoittelijat suorittivat heikosti arvostetun kokeen kasvatustutkimuksesta). Lopuksi yhdeksässä riippumattomassa "kansalaisyliopistossa" (Birmingham, Bristol, Durham, Leeds, Liverpool, Manchester, Nottingham, Reading ja Sheffield) oli jokaisessa filosofian professori ja kaksi tai kolme luennoitsijaa.³²

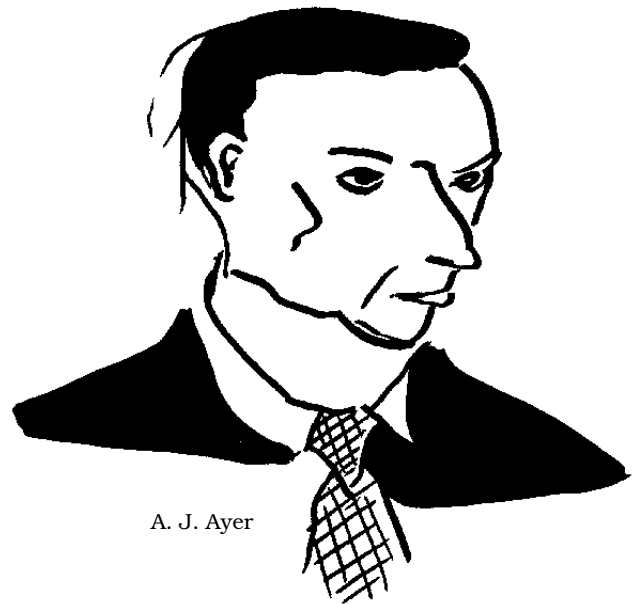
Viisikymmentäluvun alussa Englannissa oli siis kaikkiaan noin 200 filosofian opettajaa (joista neljännes Oxfordissa) ja arviolta 500 sellaista opiskelijaa, jotka joka vuosi tenttivät selvästi filosofiaa sisältäviä kokeita. Filosofian jatko-opintoja oli hädin tuskin olemassa. Niille ei ollut tarvetta, koska yliopistot olivat valmiita värväämään uusia filosofian opettajia pelkkien henkilökohtaisten tuttavuuksien ja BA-tutkintojen pohjalta. Kuten **A. J. Ayer** totesi myöhemmin: "Tohtorintutkinnossa ei ollut mitään ylpeilemisen arvoista, pikemminkin päinvastoin, sillä se vihjasi, ettet ollut ollut tarpeeksi hyvä saadaksesi virkaa ensimmäisen tutkintosi voimalla — edes mistään punatiliyliopistosta".³³ Myöskään käsitys filosofiasta akateemisena tutkimusalana, ennemmin kuin vain perusopetuksen osa-alueena, ei saanut juurikaan kannatusta osakseen. Jos filosofian opettajat halusivat tehdä omaa tutkimustyötä, se tapahtui pikemminkin ylväänä amatööritöimintänä pitkien lomien tai eläkeiän aikana kuin osana ansiotyötä.

Niinpä ei ole lainkaan yllättävää, että englantilaisen korkeakulttuurin ylivahdit tunsivat filosofiaa sangen heikosti: eihän se ollut kovinkaan hyvin edustettuna edes englantilaisissa yliopistoissa. Colin Wilson ja "Pariisin koulukunnan" filosofit eivät silti olleet ainoita, jotka saivat tunnustusta Lontoon kirjallisilta piireiltä; myös muutamat englantilaiset ammatifilosofit olivat saavuttaneet julkisuutta.

Heihin kuului esimerkiksi A. J. Ayer, joka tuohon aikaan toimi professorina Lontoossa. Hän syntyi 1910 ja sai koulutuksensa Etonissa ja Oxfordissa. Tästä huolimatta hänen intellektuaalinen ja poliittinen tyyliinsä sai kollegat suhtautumaan häneen epäillen. Colin Wilsonin tavoin hänkin oli kirjoittanut ensimmäisen ja menestyksekkäimmän kirjansa ollessaan 24-

vuotias. *Language, Truth and Logic*in julkaisi halpapistuksena vasemmistolaiskustantaja Gollancz vuonna 1936, ja tähän mennessä se on myynyt paremmin kuin yksikään toinen englantilaisen ammattifilosofin teos tällä vuosisadalla. Sen opinkappaleet ovat samoja kuin Wienin piiriin "loogisten positivistien". Avauslauseessaan Ayer toteaa suoraan, että "filosofien perinteiset kiistat ovat pääosin yhtä perusteettomia kuin hedelmättömiäkin". Hänen johtopäätöksensä oli, että "filosofian täytyy kehittyä tieteen logiikaksi", ja että "filosofin on tultava tiedemieheksi... kyetäkseen millään todellisella tavalla edistämään inhimillisen tiedon kasvua".³⁴

Language, Truth and Logic ei ollut filosofisen valtaeliitin mieleen. **H. J. Paton**, Oxfordin moraalifilosofian professori, totesi, että Ayer oli "paljastanut loogisen positivismin luonteen — saanen sanoa — kaikessa kauheudessaan". Vielä 20 vuotta myöhemmin Ayer "oli haluton toistamaan painettuna eräitä hänestä tuona aikana lausuttuja arvioita".³⁵ Kaikesta huolimatta Ayer onnistui tekemään eloisan (joskin epämääräisen) vaikutuksen laajempaan yleisöön, joka tervehti häntä modernin tieteellisen tiedon sankarina ja jopa alistettujen yhteiskuntaluokkien puolustajana — englantilaisen kulttuurikonservatismiin tukahduttavaa oma-hyväisyyttä vastaan.

A. J. Ayer

Ayer seurasi **Bertrand Russellin** esimerkkiä sangen näkyvästi ja kuuluvasti. Russell syntyi vuonna 1872 englantilaisen aristokratian korkeimpaan luokkaan, sai koulutuksensa kotona ja myöhemmin Cambridgen yliopistossa. Hän kirjoitti (**A. N. Whiteheadin** kanssa) vuosisadan englantilaisen filosofian vaikuttavimman teoksen, *Principia Mathematica* (1910-13). Hän oli poliittisilta kannoiltaan avoimen radikaali: ateisti, feministi, vapaan avioeron kannattaja sekä teoriassa että käytännössä. Hän loi myös peruskoulun kokeellisen opetusmenetelmän. Pasifisminsa vuoksi hän vuonna 1916 menetti työnsä Cambridgessä ja joutui puoleksi vuodeksi vankilaan vuonna 1918. Tämän jälkeen hän ei enää opettanut Englannissa, lukuun ottamatta luentoja Cambridgessä vuosina 1944-1949. Hän kuitenkin kirjoitti lakkaamatta, näytellen aina rohkeaa ja sopeutumaton; miestä, jolla on otsaa kysyä yksin-

kertaisia kysymyksiä puhkaistakseen niillä yhteiskunnallista epäoikeudenmukaisuutta poliittiselta kriitikkiltä suojaavan mahtailevan uhon. Hänelle on tyypillistä keikaroiva röyhkeys. Tämä näkyy esim. (nuoren Ayerinkin kiinnostuksen vuonna 1928 herättäneen) *Sceptical Essays*-teoksen johdannossa:

”Tahdon luovuttaa lukijan suosiolliseen harkintaan seuraavan oppilauseen, joka, pahoin pelkään, saattaa vaikuttaa villin paradoksaaliselta ja kumoukselliselta. Kyseessä oleva oppilause on seuraava: ei ole toivottavaa uskoa väitettä jos ei ole minkäänlaista perustetta olettaa sen olevan tosi.”³⁶

Vuonna 1950 Russell sai Nobelin kirjallisuuspalkinnon, ja koko seuranneen vuosikymmenen ajan hän jatkoi julkista radikalismiaan, erityisesti osallistumalla CND:n luomiseen. Se vei hänet vuonna 1961 toisen kerran englantilaiseen vankilaan, tällä kertaa 89 vuoden iässä.

Osittain Ayer jakoi Russellin radikalismia. Hän oli eronnut ja naissankarin maineessa. Hän mainosti ateismiaan, konservatiiveihin kohdistuvaa vihaansa sekä aktiivista tukeaan työväenpuolueelle politiikassa ja Tottenhamille jalkapallossa. Hänellä oli tärkeä rooli kampanjassa homoseksuaalilakien uudistamiseksi (Campaign for Homosexual Law Reform) — joskin hän oli aina valmis korostamaan, ettei hänellä suinkaan ollut tässä asiassa omaa lehmää ojassa. Häneltä luonnollisesti pyydettiin lausuntoa *The Outsiderista* ja hän oli yksi harvoista sitä kritisoineista.³⁷ Täten bloomsburylaisille Ayer näyttäytyi — Leavisin kera — uuden sukupolven karkeuden edelläkävijänä.³⁸ Anonymisti vuonna 1957 julkaistussa pääkirjoituksessaan *Times Literary Supplement* yritti vakuuttaa lukijoilleen, että Ayerin vihamielisyys metafysiikkaa kohtaan oli osa sitemmin kuihtunutta kolmikymmenluvun ”vasemmistolaisista suuntausta”. Tuolloin, *Language, Truth and Logicin* ansiosta, ”looginen positivismi kantoi punaisen lipun Oxfordin filosofian linnakkeeseen”. (Ja lukijat muistanevat, että myös ”itse Marx oli ollut metafysiikan suuri vihollinen”). Mutta nyt, viimeinkin, ”filosofia oli puhdistettu kaikista vasemmistolaisuuden häpeätahroista”.³⁹

Ayerin maineen kuviakaatavan radikaalina todenpuhujana — Russellin esikuvan mukaisesti — varmisti hänen osallistumisensa BBC:n *Brains Trust* -ohjelmaan, jota lähetettiin viikoittain ensin radiossa ja myöhemmin televisiossa. Tässä tehtävässään hän samalla korvasi kolmannen englantilaisen julkisuudessa esiintyneen sodanjälkeisen ammattifilosofin, **C. E. M. Joadin**. Joad syntyi vuonna 1891 maakuntayliopiston opettajan perheeseen. Hän sai koulutuksensa Oxfordissa, aloitti työt valtionhallinnon palveluksessa, mutta erosi vuonna 1930 siirtyäkseen johtamaan filosofian laitosta Birkbeck Collegeseen. College tarjosi osa-aikaisille opiskelijoille Lontoon yliopiston arvosanoihin johtavia iltakursseja. Antamansa opetuksen sekä useiden selkeiden ja helppolukuisten kirjojensa kautta Joad johdatti satoja ihmisiä **Platonin**, **Aristoteleen** ja Russellin ajatteluun sekä yleiseen metafysiikkaan, jonka hän käsitti oikeutukseksi varovasti edistykselliselle politiikalle ja suojaksi skeptistä nihilismia vastaan. 1940-luvun kuluessa hänen työskentelynsä *Brains Trustin* radioversiossa (suosittuine hokemineen: ”se riippuu siitä, mitä tarkoitatte sanoessanne...”) antoi monille kuuntelijoille heidän ainoan aavistuksensa ammattifilosofien menette-

lytavoista.

Joad ei kuitenkaan ollut kollegojensa kunnioittama. Hän oli ylpeä tohtoraatistaan ja halusi tulla kutsutuksi ”Tri Joadiksi”, mikä vain lisäsi kollegojen huvittunutta halveksuntaa. Luonnollisesti hän piti vieläkin parempana titteliä ”professori”, vaikkei hänellä ollut mitään oikeutta siihen. Hänen sanottiin saaneen kaikki ideansa ja sanontansa Russellilta, jonka taas kerrotaan kieltäytyneen arvioimasta Joadin kirjoja, koska ”vaatimattomuus esti”. Russell halveksi häntä tästä huolimatta ja lausui hänen nimensä tarkoituksella virheellisesti kahdella tavulla ”Jo-ad”, ikään kuin hän olisi ollut Vanhan testamentin profeetta.⁴⁰ Muun filosofisen establishmentin ohella hänkin oli huvittunut, kun hurskasteleva Joad sai vuonna 1948 tuomion matkustettuaan junalla ilman lippua — häpeä, joka tuohon aikaan teki mahdottomaksi jatkaa työskentelyä BBC:n palveluksessa.

Russell, Ayer ja Joad olivat 50-luvun selvästi tunnetuimmat englantilaisfilosofit — tietysti Colin Wilsonin lisäksi. Russell tosin oli jo tuolloin varsin vanha ja Joad oli joutunut naurunalaiseksi paljon ennen kuolemaansa (1953). Näin ollen yleiseksi käsitykseksi muodostui, että englantilaista filosofiaa hallitsi skientistinen looginen positivismi, ja että ”englantilaisten filosofien koulukuntaa johti professori Ayer”, kuten Colin Wilson asian ilmaisi.⁴¹ Todellisuudessa kuitenkin lähes kaikki 50-luvun englantilaisen akateemisen filosofian energia oli lähtöisin Oxfordista, missä asenteet positivismia ja A. J. Ayeria kohtaan olivat vähintäänkin viileitä.

Aikakauden hallitseva filosofinen lehti oli *Mind* ja vuoden 1947 lopulla sen päätoimittajaksi (Cambridgen filosofian professori **G. E. Mooren** tilalle) tuli Gilbert Ryle, joka oli opettanut Oxfordissa vuodesta 1924 ja saanut sieltä professuurin 1945. 30-luvun Oxfordissa Ryle oli ainoa opettaja, joka seurasi mannermaisen filosofian tapahtumia, ja hän kritisoikin **R. G. Collingwoodin** lapeaa idealismia, jota hän piti toivottoman vanhanaikaisena. Alunperin Ryle kuului **Crocen** seuraajiin ja vuonna 1929 hän julkaisi tarkkanäköisen esseän **Heideggerin** *Sein und Zeitista* todeten, että teos ”merkitsi suurta edistysaskelta ‘Fenomenologisen Metodin’ soveltamisessa — joskin voinen samalla sanoa epäileväni, että kyseessä on edistysaskel kohti tuhoa”.⁴² Ryle esitteli oppilailleen myös **Wittgensteinin** ajattelua, joka oli tuolloin Oxfordissa tuntematonta sekä teki tunnetuksi **Jean Nicodiam**; vuonna 1932 juuri Ryle neuvoi oppilastaan A. J. Ayeria lähtemään Wieniin opiskelemaan.⁴³

Päästyään *Mindin* päätoimittajaksi Ryle aloitti kampanjan, joka jälkepäin katsoen näyttää järjestelmälliseltä yritykseltä valloittaa filosofian kenttä Englannissa ja sen kulttuurisilla vaikutusalueilla. Hän kokosi yhteen parikymmentä oxfordilaiskollegaansa jotka olivat kaikki selvästi häntä itseään nuorempia.⁴⁴ Innostamalla nuoret kollegansa kirjoittamaan *Mindin* sivuille, erityisesti toistensa töitä kommentoiden, hän antoi 50-luvulla englantilaiselle akateemiselle filosofialle voiman ja määrätietoisuuden, jota sillä ei ollut sitä ennen eikä ole ollut sen jälkeen.

Eräs Rylen tärkeimmistä alaisista oli **P. F. Strawson**, joka myöhemmin muisteli aikakautta erityisellä haikeudella. *Times Literary Supplementin* anonymisti

julkaistussa pääkirjoituksessaan vuodelta 1960 hän totesi, että 40- ja 50-luvun taite oli tuonut mukanaan “uuden metodin, uuden idean englantilaiseen filosofiaan”. Uusi tekniikka avasi “kokonaisen rajattoman syvällisyyden ja moninaisuuden maailman” ja “valtasi monien opiskelijoiden mielikuvituksen” juuri kun yliopistoelämä oli käynnistymässä uudestaan sodan jälkeen. Vallankumouksellinen “lingvistinen metodi” merkitsi mahdollisuutta saavuttaa “uusi taso käsitteellisen erottelukyvyn hienostuneisuudessa ja tarkkuudessa”. Näytti todennäköiseltä, että kaikki filosofiset ongelmat olisivat pian lopullisesti ratkaistuja ja kiisteltiinkin siitä, kuinka kauan kului, ennen kuin koko oppiala olisi “loppuun käsitelty”. Lyhyesti sanottuna: 1950-luvun alussa filosofia oli “vallankumouksellisessa tilanteessa, jossa jokainen uusi siirto oli ilahduttavan kumouksellinen ja vapauttava”.⁴⁵ Eräänä kauniina kesäpäivänä, kävellessään vanhahkon professori Patonin kanssa pitkin Turl Streetia Oxfordissa, eräs nuori mies intoutui jopa väittämään: “Koskaan aiemmin ei ole filosofia näin kukoistanut koko maailman historiassa”. (Paton piti huomautusta “lähes runollisena”, mutta oli väitteestä tyystin eri mieltä.)⁴⁶

Oxfordin filosofian kulta-aika alkoi Rylen teoksen *The Concept of Mind* julkaisemisesta vuonna 1949 ja jatkui vuoteen 1959, jolloin näkivät päivänvalon Strawsonin *Individuals* ja **Stuart Hampshire** *Thought and Action*. Mutta vaikka organisatorinen johtajuus oli Ryllella, varsinainen intellektuaalinen innoitus tuli muualta: vuonna 1910 syntyneeltä J. L. Austinilta. Onnellinen aikakausi päättyi Austinin äkilliseen kuolemaan helmikuussa 1960. Strawsonin mukaan tuolloin “kumouksellinen kuohunta oli jo kokonaan vaimennut”.⁴⁷

Austinin kuoleman aikaan hänen bibliografiansa sisälsi (muutamaa kirja-arviota ja yhtä **Frege**-käännöstä lukuunottamatta) vain kolme luentosarjaa ja neljä konferenssisitelmää 20 vuoden ajalta. Ne ovat kaikki mitä kirkkainta proosaa, rytmiltään miellyttävää, harkittua ja avoimesti itseensä tyytyväistä. (Yksi luennoista alkaa: “Sisältyykö *kykenemisen* perustaan jossittelu? Eli aina kun sanomme kykenevämmä tekemään jotakin, tuleeko näköpiiriin myös ehdollisuus — mahdollisesti tukahdutettuna, mutta siitä huolimatta valmiina ilmaantumaan heti kun levitämme lauseemme kokonaisuudessaan näkyville, tai kun annamme selityksen sen merkityksestä?”⁴⁸) Austinin teosten argumentit ovat kuitenkin kryptisiä ja johtopäätökset vältteleviä, joten lukija jää helposti epätietoiseksi siitä, mitä Austin itse asiassa yritti sanoa. Mutta omalla tavallaan hän oli vahva luennoitsija, mikä johtui — paradoksaalisesti — hänen tylyydestään, samoin kuin kaiken eloisuuden ja huumorintajun puuttumisesta. Lehtimies **Ved Mehta** osallistui “silkasta uteliaisuudesta” yhdelle Austinin luennoista, ja oli “haltioissaan hänen esiintymisestään”:

”Ulkonäöltään hän oli pitkä ja laiha, jonkinlainen arvokkaan professorin parodia. Kasvoiltaan hän muistutti haukkaa. Hänen äänensä oli väritön ja metallinen, sen sävy pyrki rikkomaan harhakuvitelmiä. Hän kuulosti yksinään puhuvalta puhelimelta. Päivänä, jolloin olin paikalla, hän aloitti luentonsa lukemalla ääneen sivun Ayerin *The Problem of Knowledge*. Hän luki sen vakuuttavalla tavalla ja alkoi sitten purkaa sitä palasiin: ‘Mitä hän tarkoittaa tällä?’ ... Minulle kerrottiin, että Austin

esiintyi samalla tavalla joka päivä: pilkaten, parodioiden, karrikoiden, liioitellen, luopumatta koskaan purkutyöstään, epäuskoisten opiskelijoiden katsellessa huvittuneina ja hämmentyneinä. Kuuluihan esityksen — legendan — takaa tislattun älykkyyden ääni.”⁴⁹

Oppilaansa **G. J. Warnockin** silmissä Austin oli nero, vaikkei vastannutkaan yleistä kuvaa sellaisesta:

”Joka tapauksessa hänen onnistui synnyttää ahdistusta useimmissa englantilaisfilosofoissa; hänen kollegoistaan näytti, ettei hänen hirvittävä älynsä koskaan levännyt. Monet heistä heräsivät öisin kauhukuvaan jäntevästä, laihasta Austinista vaanimassa heidän sänkynsä yläpuolella kuin petolintu. Heidän valvellaoloaikansa ei ollut sen parempaa. He kirjoittivat joitakin lauseita ja sitten lukivat niitä samalla tavalla kuin Austin, ilmeettömällä, kylmällä äänellä, niin että heidän verensä seisahtui. Jotkut heistä olivat niin kauhuissaan jo pelkästään Austinin olemassaolosta, etteivät kyenneet julkaisemaan ainuttakaan artikkelia tämän elinaikana.”⁵⁰

Loogisten positivistien tavoin myös Oxfordin filosofia yhdisti käsitys siitä, että “perinteinen metafysiikka” perustui väärinkäsityksille. Rylen *The Concept of Mind* toi julki tämän lähestymistavan esittämällä, että idealismin ja materialismin kaltaiset metafysiset kannanotot perustuivat kyvyttömyydelle nähdä, että mentaalaisia sanoja tulisi analysoida “dispositionaalisten” tai hypoteettisten lauseiden kautta vastakohtana kategorisille. Tällaisen analyysin tarkoituksena oli lakkauttaa myyttinen käsitys mielestä “aaveena koneessa” ja se tarjosi lähtökohdan yhdelle oxfordilaisen filosofian keskeisistä osa-alueista: “mielenfilosofialle” tai “filosofiselle psykologialle”.

Oxfordilaisia kiinnosti myös etiikka (tai pikemminkin metaetiikka, kuten jotkut heistä sitä kutsuivat, sillä kyseessä oli ennemminkin eettisen ajattelun aseman pohtiminen kuin minkään erityisen hyvää ja pahaa koskevan kysymyksen). Tällä alueella kanonisen tekstin aseman sai **R. M. Haren** *The Language of Morals* (1952). Haren käsityksen mukaan positivistit olivat oikeassa torjuessaan moraaliarvostelmien objektiivisen totuudellisuuden tai virheellisuuden mahdollisuuden, mutta he olivat väärässä päätellessään, että moraaliperiaatteet olisivat vain yksityisten emootioiden heijastuksia. He eivät olleet ottaneet huomioon moraalisen valinnan “logiikkaa”.

Haren mukaan moraalidiskurssi koostui “preskriptioista” eli ohjeista. Moraaliset ohjeet erotti muista se, että ne olivat universalisoitavissa: niiden täytyi koskea kaikkia, myös niiden esittäjää. Tämä teoria oli kaunis, koska siinä objektiivisiin eettisiin arvoihin turvautuvan illuusion katoaminen yhdistyi oletukseen tiettyjen käytäytynormien välttämättömyydestä. Itse asiassa Hare rakensi teoriansa ollessaan sotavankina Singaporessa ja Thaimaassa; omien muistikuviansa mukaan juuri tässä “jatkuvasti pirstoutuvassa tilanteessa”, hän päätyi ajattelemaan, että oli hyödytöntä ja vaarallista etsiä arvojen perustaa yhteiskunnan tai luonnon tosi-seikoista.⁵¹ Hänen ehdotuksellaan oli selvästi myös edistykseellinen puolensa, sillä se pyrki tuhoamaan niitä metafysisiä ennako-oletuksia, jotka rohkaisivat ihmisiä

“pysymään tyytyväisinä oman yhteiskuntansa elämäntapaan”.⁵² Haren argumentti ei kuitenkaan perustunut loputtomasti kiistelyä herättäviin poliittisiin sitoumuksiin, vaan teräviin, kuiviin pohdintoihin moraalisen kielenkäytön logiikasta.

Jos 50-luvun englantilaisessa korkeakulttuurissa oli jokin hallitseva teema, se oli mieltymys ankaruuteen ja inho “romanttista reaktiota” kohtaan.⁵³ Oxfordin filosofien pyrkimys hylätä metafysiikka liittyi tähän samaan puritaaniseen mielialaan. J. L. Austinin kutsui Rylea “*philosophe terribleksi*” ja Stuart Hampshire totesi, että *The Concept of Mind* ilmaisi “vahvasti henkilökohtaisen ja ehdottoman maailmankuvan: maailman, joka koostui vakaista ja hallittavista objekteista vailla mitään piileviä supukoita; niistä jokainen toimimassa selkeästi oman mallinsa mukaan”.⁵⁴ Iris Murdochin mielestä Haren teos *The Language of Morals* “ilmaisee vallitsevan käsityksen”, koska se “poistaa metafysiikan etiikasta”. Kuten hän tietyllä kunnioituksella sanoi, se paljasti meille “riisutun ja tyhjän näyttämön”.⁵⁵ Halutessaan saman asenteen saattaa löytää esimerkiksi ensimmäisestä Britannian Exposta (1951), Royal Festival Hallin arkkitehtuurista, **Benjamin Brittenin** teoksesta *Billy Budd*, **Henry Mooren** veistoksista, **Ben Nicholsonin** maalauksista sekä **Philip Larkinin** ja muiden “Movement”-runoilijoiden töistä.⁵⁶

Ankaruuden teema yhdistää Oxfordin filosofit paitsi loogiseen positivismiin myös Colin Wilsonia ja tämän ihailijoita innostaneeseen “eksistentiaalisiin”. Aivan kuten Sartrella myös Rylella esiintyy ajatus “kartesiolaisen” käsityksen mukaisen yksityisen subjektiviteetin kodikkaan sisäisen maailman hylkäämisestä; Camusin tavoin Hare nostaa esiin moraalisen vastuuntunnon — huolimatta moraalien metafysiikan perustan uskotavuuden sortumisesta.

Nämä yhtäläisyydet eivät jääneet huomaamatta Tri Joadilta, josta tuli viimeisinä vuosinaan kristitty, ja joka sen seurauksena koki velvollisuudekseen puolustaa “metafysiikkaa” ateismilta, moraalittomuudelta, nihilismitä ja sivistymättömyydeltä, joiden hän näki leviävän kaikkialla ympärillään. Vuonna 1948 *New Statesman* -lehdessä hän hyökkäsi pseudonyymisti oxfordilaista filosofiaa vastaan. Hän väitti, että Oxfordissa *Language, Truth and Logic* oli “saavuttanut miltei filosofisen raamatun aseman”. Hänen mukaansa tämä edisti “antiesteettistä filistealaisuutta” ja — vaikkei ehkä ollutkaan “suoraa yhteyttä loogisen positivismiin ja fasismiin välillä” — Joad epäili, että fasismi tulisi pian täyttämään “tyhjiön, joka oli syntynyt perustaviin inhimillisiin arvoihin kohdistuvan kiinnostuksen puutteesta”.

Ayer — joka oli tottuneempi saamaan osakseen syytöksiä bolshevismista kuin fasismista — vastasi edel-

liseen huomauttamalla, että juuri fasisteilla oli taipumus suosia metafysiikkaa, mihin taas Joad vastasi vetoamalla filosofeja palaamaan perinteiseen tehtäväänsä, “totuuden paljastamiseen ja hyveen kasvattamiseen”. Joadin alakuloinen loppupäätelmä oli, että

jos Ayer oli oikeassa, silloin “filosofialla ei ole tarjota viisautta nuorille, eikä valoa tai johdatusta aikakaudelle”.⁵⁷ Syytönsä vahvistamiseen tähtäävässä kirjassaan Joad väitti, että loogisen positivismiin pyrkimyksenä oli kaataa kaikki esteet, joiden pitäisi estää henkilöä elämästä “sellaista elämää, jota Platon kutsui ‘demokraattiseksi’ — boheemi taiteessa, laodikeialainen liiketoimissa, skeptinen

filosofiassa ja uskonnossa, häilyvä rakkaudessa ja diletantti elämässä”.⁵⁸

Mutta asenteilla “metafysiikan”, “romantismin” ja “hyveiden” puolesta tai niitä vastaan ei välttämättä ollut paljoakaan tekemistä 50-luvun englantilaisen ammatifilosofian todellisten aloitevoimien kanssa. Taatusti oxfordilaiset filosofit vastustivat metafysiikkaa, mutta samalla he olivat vieläkin kiivaammin positivismia vastaan. Joad itsekin viittasi “tunnettuun oxfordilaiseen historioitsijaan”, joka väitti, että oxfordilainen filosofia käytti kaiken aikansa “kiistelemällä siitä, oliko lainkaan mielekäästä kuvata sitä loogiseksi positivismiksi”.⁵⁹ Jos oxfordilaiset filosofit kehottivatkin oppilaitaan lukemaan *Language, Truth and Logicia*, tämä tapahtui pikemminkin teoksen kielen tyylin kuin sen sisältämien oppilauseiden vuoksi. Austin omisti lukuisia luentosarjojaan Ayerin tuhoamiselle ja **G. J. Warnock** turvautui **McCarthy**n “Epäamerikkalaisen toiminnan tutkimuslautakunnassa” syytettynä olleiden kielenkäyttöön vakuuttaen: “Haluaisin sanoa hyvin yksiselitteisesti, etten itse ole, eikä kukaan tuntemistani filosofeista ole looginen positivist”.⁶⁰ A. J. Ayer itse väitti, että — “tavallaan” — looginen positivismi oli “menneisyyttä”.⁶¹ Vuonna 1959 hän sai lopulta professuurin Oxfordista. Ryle avoimesti kertoi hänelle vastustaneensa nimitystä, mutta Austin ei ollut yhtä suorasanainen. Pelkkä vihamielisyys koristeellista metafysiikkaa kohtaan ei ollut oxfordilaisen vallankumouksen salaisuus.⁶²

Oxfordin kumoukselliset eivät niinkään ylpeilleet metafysiikkaan kohdistuvalla vihamielisyydellään — minkä he jakoivat loogisen positivismiin ja eksistentiaalisiin kanssa — vaan sillä erityisellä varokeinolla, jolla he suojautuivat metafysiikkaa vastaan: “lingvistisellä” metodilla. Heidän käsityksensä oli, että metafysiikka sai alkunsa “tavallisen kielen” väärinymmärtämisestä. Lääkkeenä tälle olisi tarkemman kuvan saaminen siitä, miten “tavallinen kieli” todellisuudessa

toimii, ja tämän tavoitteen voisi täyttää vain käyttämällä niitä tekniikoita, joita erityisesti J. L. Austin oli kehitellyt.

1950-luvulla Austin johti epämuodollista seminaaria, ”lauantai-aamuja”, johon otti osaa kymmenkunta hänen nuorempaa kollegaansa (Ryle ei täten kuulunut joukkoon). Joskus Austin johti keskustelua, toisinaan taas kaikki lukivat yhdessä — Aristotelesta, Wittgensteinia, Fregeä, Merleau-Pontya, **Chomskya**. Tai pikemminkin he lukivat vain lyhyitä otteita, koska (kuten Geoffrey Warnock myöhemmin muisteli) ”Austinin suosima yksikkö tämänkaltaisissa keskusteluissa oli lause — ei kappale tai luku, saati sitten kirja kokonaisuudessaan”. Austin katsoi, että kirjoja tuli lukea ”ottamalla lause kerrallaan tarkasteltavaksi, perusteellisesti osoittaen jokaisen lauseen mielen (tai mielettömyyden) ennen etenemistä seuraavaan”. (Warnock myönsi, että tällainen lukutapa ”luonnollisestikin eteni varsin hitaasti”.) Seminaarilaisilla oli myös tapana tehdä listoja englanninkielisistä sanoista ja sanonnoista, ja yrittää sitten eritellä niiden merkityksiä (esimerkiksi: *disposition*, *trait*, *propensity*, *characteristic*, *habit*, *inclination* ja *tendency*, tai *tool*, *instrument*, *implement*, *utensil*, *appliance*, *equipment*, *apparatus*, *gear*, *kit*, *device* ja *gimmick*, tai *highly* ja *very*). Ajatuksena oli paljastaa luonnollisiin kieliin kerrostuneet intellektuaaliset rikkaudet. ”Kuinka nerokas kieli onkaan!”, huudahti **H. P. Grice**.⁶³ Oxfordilaisten filosofien tarkoituksena oli tuoda nämä rikkaudet teoreettiseen käyttöön, ja saattaa näin häpeään perinteiset metafysiikat, jotka eivät olleet tiedostaneet eteensä siroteltuja helmiä. Samaten oxfordilaiset hylkäsivät loogiset positivistit, jotka olivat kääntyneet luonnollisesta kielestä kohti tieteen ja formaalin logiikan ”epäjumalia”.

Austinilaisesta metodista kehitettiin pian Oxfordissa uusi opinala, filosofinen logiikka, joka oli mielenfilosofian ja etiikan rinnalla oxfordilaisen filosofian kolmas osa-alue. Sen pääarkkitehti oli P. F. Strawson, joka määritteli oppialan periaatteet *Mindissa* vuonna 1950 ilmestyneessä esseessään. Esseen oli tarkoitus tuhota Russell, mutta se päättyi rohkeasti kumoamaan formaalin logiikan vaateet ylipäätään. Strawsonin mukaan ”sen enempiä aristoteliset kuin russellilaisetkaan säännöt eivät voi paljastaa minkään tavallisen kielen ilmaisun tarkkaa logiikkaa, koska tavallisella kielellä ei yksinkertaisesti ole täsmällistä logiikkaa”.⁶⁴ Argumentti oli tietysti häpeämättömän välittelevä: jos formaali logiikka ja tavallinen kieli poikkeavat toisistaan, ei voida olettaa, että vika on formaalissa logiikassa. Mutta se, mitä oxfordilaiset Russellissa vastustivat, ei ehkä ollutkaan hänen mieltymyksensä formaaliin logiikkaan tavallisen kielen sijaan, vaan — Warnockin sanoin — hänen prokrustesmainen yrityksensä ”tunkea tavallisen kielen monimutkaisuudet logiikan siisteihin yksinkertaistuksiin”.⁶⁵ Tämäkin saattaisi päättyä ratkaisemattomaan: russellilaiset voisivat puolustautua väittämällä, ettei logiikka kuvannutkaan pintakieliopin oikkuja, vaan pätevän päättelyn muuttumattomia rakenteita sellaisenaan. Mutta siinä tapauksessa oxfordilaiset voisivat vastata Iris Murdochin lauseella: ”Ehkäpä mitään syvärakennetta ei olekaan”.⁶⁶

Oxfordin filosofien kiintymys tavalliseen kieleen houkutteli toiseenkin ilmeiseen vastaväitteeseen: vaikka tavallinen kieli pitäisikin sisällään joitain teräviä erotteluita, ne eivät ehkä olisi erityisen mielekkäitä. Russell oli viitannut tähän mahdollisuuteen jo vuonna

1914 puhuessaan ”esihistoriallisista metafysiikoista, joiden ansioksi terve järki voidaan laskea”.⁶⁷ Hän ilmaisi tämän käsityksensä uudelleen 40 vuotta myöhemmin vastatessaan oxfordilaisten hyökkäyksiin. Hän kuvasi heitä ”filosofiaa-ilman-kyyneleitä” -koulukunnaksi, koska he tekivät filosofian niin paljon helpomaksi kuin se oli koskaan aikaisemmin ollut: ollakseen pätevä filosofin tarvitsee vain tutkia Fowlerin *Modern English Usagea*. Russellin mukaan Oxfordin filosofia ei ollut kiinnostunut ”maailmasta eikä suhteestamme siihen, vaan ainoastaan erilaisista tavoista, joilla typerät ihmiset voivat sanoa typerä asioita”.⁶⁸

”En pidä Oxfordin filosofeista”, hän totesi Ved Mehtalle. ”En pidä heistä. He ovat tehneet tyhjänpäiväiseksi jotakin hyvin suurta. En juurikaan arvosta heidän apostoliaan Rylea. Hän on vain yksi nokkela mies lisää”.⁶⁹ Eräässä toisessa yhteydessä Russell kirjoitti, että Ryle ”näyttää uskovan, ettei filosofin tarvitse tietää tieteistä yhtään sen enempiä kuin tiedettiin aikana, jolloin esi-isämme vielä maalasivat itsensä värimorsingolla”.⁷⁰

Oxfordin filosofit olivat oudon välinpitämättömiä tätä kritiikkiä kohtaan. Austinin vuonna 1956 pitämä luento sisälsi yhden oxfordilaisten harvoista yrityksistä esittää jonkinlainen metodologinen manifesti, eikä sitäkään voida pitää minään taisteluhuutona. ”Lähteminen ’tavallisesta kielestä’, siis sen tutkiminen *mitä milloinkin pitäisi sanoa*”, oli Austinin mukaan ”joka tapauksessa yksi mahdollinen filosofinen metodi”. Vastaukseksi Russellin solvaukseen ”kivikautisesta metafysiikasta” Austin huomautti:

”Yhteinen sanavarastomme sisältää kaikki ne erottelut, joita ihmiset ovat katsoneet tarpeellisiksi tehdä, ja kaikki ne yhteydet, jotka he ovat katsoneet tarpeellisiksi ottaa huomioon monien sukupolvien elinaikana. Nämä varmastikin ovat lukuisampia ja pysyvämpiä — koska ne ovat kestäneet pitkän luonnonvalinnan kokeen — ja tarkempia — ainakin kaikissa tavallisissa ja käytännöllisesti katsoen järjellisissä asioissa — kuin mitkään sellaiset, joita sinä tai minä voisimme kehittää istuskellessamme iltapäivisin nojatuoleissamme — mikä on suosituin vaihtoehtoinen lähestymistapa.”

Siltä varalta, että tämä puolustus pettäisi, Austin lisäsi vielä, että koska ”sanat ovat työkaluja”, on ilmeisen hyvä ajatus yrittää ”tarkastella niitä erillään maailmasta”, joskin vain siksi, että ”huomattaisiin niiden riittämättömyys ja mielivaltaisuus (arbitraarisuus)”, ja että ”kyettäisiin varustautumaan niitä ansoja vastaan, joita kieli meille asettaa”. Tämä on epäilemättä hyvä ohjenuora, mutta vastauksena Russellin esittämään kritiikkiin se vaikuttaa harkitun horjuvalta. Austin väitti, ettei hän ollut etsimässä ”Viimeistä Sanaa ... jos sellaista edes onkaan” — aivan kuin hänestä olisi ollut aiheutonta kysyä, mitä erikoista oli siinä kumoukselliseksi väitetyssä filosofisessa koulukunnassa, jonka älyllinen johtaja hän oli. ”Se siitä kotkotuksesta”, päätti Austin tavallisen kielen filosofian metodologisen ohjelmanjulistuksensa.⁷¹

Vaikutti siltä kuin Oxfordin filosofit eivät olisi sietäneet keskustelua uudesta metodistaan, jonka oletettiin erottavan heidät edeltäjistään. Voikin olla, ettei

heitä erottanut positivistista ja russellilaisista — eksistentiaalisista puhumattakaan — mikään metodologinen ohjelma, vaan pikemminkin jokin, joka kuului heidän “kollektiiviseen institutionaaliseen tiedostamattomaansa”. R. M. Hare valotti joitakin sen piirteistä luennossaan, jonka oli tarkoitus esitellä “Ison-Britannian filosofiaa” saksalaiselle yleisölle. Hän esitti, että hänen edustamansa vallankumous ei perustunut niinkään jonkin filosofisen metodin teoriaan kuin Oxfordin yliopiston pedagogisiin käytäntöihin. Hän sanoi: “Olemme nähneet minkälaisia hirviömäisiä filosofisia rakennelmia on pystytetty lipeämällä vaivihkaa sanojen tavanomaisista käyttötavoista epätavanomaisiin ilman, että uusia käyttötapoja koskaan selitetään; me käytämme suurimman osan työajastamme selittämällä oppilaillemme *omaa* kielenkäyttöämme”.⁷² Tämä erikoinen käytäntö kuului henkilökohtaisiin oppilaan-ohjaustunteihin, jotka olivat olleet tyypillisiä oxfordilaiselle koulutukselle aina 1800-luvun puolivälistä lähtien. Tavallisesti oppilas vieraili ohjaajansa huoneessa keran viikossa lukeakseen kirjoittamansa esseen. Ohjaajat saattoivat tulla vastaan antamalla hyödyllistä lisätietoa, mutta usein he vastasivat yksinkertaisella mutta jähmettäväällä kysymyksellä: “Mitä tarkkaan ottaen tarkoitat tällä sanalla?” Tai toisinaan (kuten kuuluisa viktoriaaninen tuutori **Benjamin Jowett**) he pitivät yllä uhkaavan synkkää hiljaisuutta kunnes heidän tärisevä suojattinsa lopulta sai luvan poistua.

Kuten Hare huomautti, tämän järjestelmän vaikutus niin oppilaisiin kuin opettajiinkin oli varsin perusteellinen:

”Oppilas saadaan hyvin nopeasti ymmärtämään, että hänen on kyettävä perustelemaan kaikki mitä hän kirjoittaa esseessään erittäin pätevän ja yleensä armottoman kriitikon edessä. Tämä vaatimus koskee paitsi totuutta myös tekstin relevanssia, tarkkuutta, merkitystä ja selkeyttä. Kaikki, mikä on pelkkää tilan täytettä tai liian monimielistä tai epä-määräistä tai teeskenneltyä tai missä on enemmän melua kuin merkitystä tai minkä tarkoituksena on jokin muu kuin alkuperäisen ajatuksen ilmaiseminen, paljastetaan armotta siksi mitä se on... Täten ohjaaja voi opettaa oppilaansa ajattelemaan tehokkaasti, ilmaisemaan ajatuksensa selkeästi itselleen ja muille, tekemään erotteluja siellä, missä niitä tarvitaan ja siten välttämään tarpeettomia sekaannuksia — ja välttämään pitkiä (tai lyhyitä) sanoja jos ei kykene selvittämään, mitä ne tarkoittavat.”⁷³

Oppilaille ohjaustuntien koulutuksellinen arvo oli siinä, että ne pelottelivat heidät sisäistämään tiettyjä intellektuaalisen tai ainakin kielellisen pidättyvyyden ankaria normeja. (Myös tuolloisille Oxfordin filosofian tuutoreille ohjaustunneilla saattoi olla se psyykinen funktio, että ne laukaisivat kauhun, jonka Austin oli heissä synnyttänyt.)

Ohjaustuntien voi ajatella tarjonneen areenan kääntämis- ja parafrasiharjoituksille. Olihan humanistinen koulutus aina renessanssista lähtien keskittynyt käännöstyöhön klassisten ja modernien kielten välillä, millä pyrittiin tekemään kielellinen ymmärryskyky liikkuvammaksi ja itsetietoisemmaksi. 1900-luvulla samaa hyötyä yritettiin saada aikaan yhden kielen sisällä. Kielen sisällä tapahtuvan kääntämisen koulutuksellisista eduista olivat teoretisoineet Englannissa jo 20-

ja 30-luvulla **Benthamin** ja Nietzschen seuraajat, jotka tukivat “Basic Englishin” asiaa — keinotekoisista englannin kieltä, jonka oli tarkoitus kyetä välittämään lähes mikä tahansa kuviteltavissa oleva viesti vain hyvin yksinkertaisen 850 sanan sanaston avulla.⁷⁴ Tiedetään hyvin, että (erityisesti **I. A. Richardsin** ja **William Empsonin** ansiosta) Basic Englishilla oli kestävä vaikutus englantilaisen kirjallisuuden muotoutumiseen akateemisena oppiaineena; todennäköisesti sillä oli kuitenkin yhtä paljon vaikutusta myös englantilaisen filosofian kehitykseen. Sillä vaikka tämä filosofia mainosti itseään ehdotukseksi kieltä koskevasta filosofisesta teoriasta tai filosofiaa koskevasta lingvistisestä teoriasta, todellisuudessa se tarjosi lingvistisen, pääasiallisesti suullisen tavan harjoittaa filosofiaa. Englantilaisesta filosofiasta tuli loputonta käännöstoimintaa — erityisesti epämääräisten, vertauskuvallisten, sekavien ja metafyyssisten ilmausten kääntämistä mahdollisimman yksinkertaiselle ja ankaralle kielelle. (Russellilaiset tähtäsivät formaaliin logiikkaan, oxfordilaisten kohdekieli oli selkeä arkienglanti.) Ne, jotka olivat omaksuneet tämän tavan, vastasivat aina kysymyksiin muotoilemalla ne uudestaan; vasta sitten (jos lainkaan) he etenivät vastaukseen. Tässä viitekehyyksessä filosofia ei ollut mikään tiettyjen teorioiden tai tekstien kokoelma, vaan Rylen “anti-nonsense” -säännöille perustuvan parafrasoin käyttämistä ehkäisyvälineenä.⁷⁵ Päämääränä oli edistää mentaalihygieniaa ja estää “pölkkyypäisyyden” kehittymistä — kuten Austin asian ilmaisi.⁷⁶

Periaatteessa ohjaustunnit olisivat voineet olla väline kaikenlaisten teoreettisten viestien välittämiseen, mutta Oxfordin filosofeille ohjaustuntien muoto määritteli heidän oppiaineensa sisällön ja päämäärät. Opettajat katsoivat olevansa velvollisia keksimään uuden koe-kysymystyyppin testatakseen työnsä tuloksellisuutta; uudenlainen kysymys edellytti kielellisten muotojen nopeaälyistä pohdintaa, ei olemassaolevien teoriakokonaisuuksien tulkintaa tai arviointia. Rylella tyypillinen uuden tyylin kysymys saattoi olla: “Miksei matkustaja voi saapua Lontooseen asteittain?” Austin taas saattaisi kysyä: “Miksi ‘varoitan sinua...’ on varoituksen alku, mutta ‘loukkaan sinua...’ ei ole loukkauksen alku?”⁷⁷

Historiallinen oppineisuus ja tekstien tuntemus Heivät olleet kovinkaan korkealla oxfordilaisten filosofien arvoasteikon mukaan. “Pohjimmiltaan jaamme Platonin asenteen kirjoitettua sanaa kohtaan; se on *pis aller*”, kuten Hare ilmaisi.

”Yleensä brittiläiset filosofit eivät vaivaudu kiinnostumaan filosofisesta väittämästä, jota ei ole ilmaistu lyhyesti ja selkeällä tavalla... Niinpä me emme yleensä kirjoita pitkiä tai vaikeita kirjoja. Jos kollegamme ymmärtävät ajatuksemme sanallisen keskustelun kuluessa, se riittää meille... Me emme pidä kirjojen kirjoittamista *velvollisuutena*; vielä vähemmän ajatteleme, että olisi velvollisuutemme lukea enemmän kuin vain muutamia toisten kirjoittamista kirjoista.”⁷⁸

Huolimatta kultivoidusta välinpitämättömydestään historiallista oppineisuutta kohtaan Oxfordin filosofeilla oli kuitenkin selvä käsitys historiasta ja paikastaan siinä. Kuten Ryle asian ilmaisi: “viisaan vaeltajan”

on ajoittain “katsottava selkensä taakse yhdistääkseen sijaintinsa siihen seutuun, jonka läpi hän on juuri kulkenut”. Hän uskoi, että “filosofian vallankumous” oli yhteydessä toisaalta “kulttuurimme maallistumiseen” ja toisaalta “filosofian ammattimaistumiseen”. Jo opiskeluaikanaan 20-luvulla hän oli huomannut, että filosofia oli menettänyt kaikki yhteytensä teologiaan sekä uskon ja epäilyksen aiheuttamiin kärsimyksiin; sen jälkeen filosofia oli kehittynyt “erilliseksi akateemiseksi oppiaineeksi”, ja — halusivatpa tai eivät — “filosofien oli filosofoitava filosofeista”.⁷⁹

Gilbert Ryle

“Ontologisoiminen ei tule kysymykseen”, totesi Ryle; filosofian ainoana tulevaisuutena oli olla “toisasteista toimintaa”, jonka varsinaista alaa ei ollut itse todellisuus, vaan sanat ja käsitteet, joilla ihmiset yrittivät selittää sitä.⁸⁰ 50-luvun alussa Strawson oli luvannut kykenevänsä uuden filosofisen logiikan avulla “ratkaisemaan lukuisia logiikan ja metafysiikan klassisia arvoituksia”.⁸¹ R. M. Hare puolestaan havaitsi, että edistys eettisen teorian alalla oli niin nopeaa, että yksittäinen teos ehtisi vanhentua sen kirjoittamisen ja julkaisemisen välisenä aikana.⁸² Erään nimeltä mainitsemattoman intomielisen “lady” kerrotaan aloittaneen erään väitteensä lausahamalla: “Nyt, kun olemme päässeet eroon erehdysten aikakaudesta”.⁸³ Jälkeenpäin Strawson muisteli ihmisten olettaneen, että pian kaikki “muinainen roju” käärrättäisiin pois, ja että vanhojen ongelmien “täydellinen selvittäminen” ja metafysiikan “lopullinen hävittäminen” olivat “ennakoitavan lähellä”.⁸⁴

Oxfordin vallankumoukselliset myönsivät kuitenkin, että he olivat jotain velkaa menneisyydelle. Kun *The Concept of Mind* vuonna 1949 julkaistiin, Stuart Hampshire tervehti teosta tiettyjen “lingvistisen analyysin metodien” kulminaatioksi — metodien, joista oli esitetty “monia varovaisia hahmotelmia ja esoteerisia vihjauksia brittiläisessä filosofiassa kuluneiden 15 vuoden aikana”.⁸⁵ Samaan aikaan annettiin tunnustusta erään aikaisemman vallankumouksen saavutuksille: “idealismiin vastaiselle vallankumoukselle”, jonka olivat tehneet (tai ainakin näin oletettiin) G. E. Moore ja Bertrand Russell vuoden 1900 paikkeilla Cambridgessa. (Hyvin hitaasti alettiin tosin tunnustaa, että jokin osa kunniaa modernin “filosofisen logiikan” luomisesta olisi siirrettävä varhaisemmaksi ja yli kanaalin, Gottlob Fregelle.)⁸⁶

Oxfordilaisen käsityksen mukaan jälki-idealinen siirtokunta jakautui kahteen siipeen, joista toinen oli uskollinen Russellille, toinen Moorelle. Russellin siipeä kutsuttiin “filosofiseksi analyysiksi” ja sille antoi vauhtia etenkin nuoren Wittgensteinin mukanaolo.⁸⁷ Russell ja Wittgenstein yrittivät päästä “arkiajattelun sekavien muotojen” taakse löytääkseen formaalin logiikan rakenteellisen selkärangan, joka perustuisi kiistattomalle empiriselle tiedolle. Oxfordilaisesta näkökulmasta heidän projektinsa oli kuitenkin väärin hahmoteltu. Russellilaiset yrittivät välttää metafysiikkaa huomaamatta, että myös luonnontiede ja formaali logiikka olivat jo itsessään metafysisia.⁸⁸ Lisäksi formaalilla logiikalla (toisin kuin “epäformaalilla” tai “filosofisella” logiikan muodolla, jota Strawson kehittäi) ei ollut sen enempää merkitystä filosofian kannalta kuin millään muullakaan matematiikan haaralla.⁸⁹ Tiedeuskoiset filosofit saattoivat olla hyvinkin loistavia “formaaleissa demonstraatioissa ja derivoinneissa”, mutta heidän “filosofointinsa” oli silti toivottoman köyhää.⁹⁰

Vallankumoukselliset kokivat olevansa lähempänä jälki-idealisen asetelman moorelaista puolta. Mooren kirjoitusten hyveenä oli erittäin hidas eteneminen, ja niissä tartuttiin epätoivoisesti terveen järjen intuitioihin peläten, että muussa tapauksessa spekulatiiviset puuskat tempaisivat filosofin mukaansa. Itse asiassa oxfordilaista filosofiaa voi pitää tämän moorelaisen varovaisuuden kielifilosofisena versiona.⁹¹ Oxfordilaiset pahoittelivat sitä, että Moore piti moraalisia arvoja objektiivisina ominaisuuksina, eikä hän tässä mielessä ollut “täysin nykyaikainen”.⁹² He kuitenkin antoivat tämän hänelle anteeksi hänen esimerkillisen filosofisen rohkeutensa vuoksi — Moorella oli “rohkeutta näyttää naiivilta”. Tämä rohkeus ei saanut ilmaisuaan niinkään Mooren kirjoituksissa kuin hänen keskustelutavassaan ja aivan erityisesti hänen kuuluisissa “serafisissa vaikeutensa”.⁹³ Moorea verrattiin toistuvasti **Hans Christian Andersenin** tarinan lapseen, jolla oli rohkeutta sanoa, ettei keisarilla ollut vaatteita. Andersenin urhea pikkupoika oli esikuva, johon kaikki Oxfordin filosofit halusivat samastua.⁹⁴

Mutta Mooren jätti varjoonsa toinen, paljon eksoottisempi ja kiistellympi hahmo, ainoa sellainen henkilö 1900-luvun englantilaisessa filosofiassa, joka vastasi käytökseltään yleistä kuvaa kärsivästä nerosta. Alkuvuodesta 1950 kirjoittamassaan johdannossa ensimmäiseen tätä uutta filosofista koulukuntaa esittelevään antologiaan **Anthony Flew** vakuutti, että kaikki koulukunnan kanssa tekemisissä olevat “haluaisivat tunnustaa velkansa erityisesti yhden miehen neroudelle”. Hän viittasi henkilöön, “jonka nimi on lähes tuntematon akateemisen filosofian ulkopuolella”, vaikkakin “jokainen, joka tuohon maailmaan kuuluu, näkee kautta koko tämän teoksen merkkejä siitä vaikutuksesta — suorasta ja epäsuorasta — jonka professori Wittgensteinin suullinen opetus ovat sen kirjoittajiin jättäneet”.⁹⁵

Oxfordin filosofien tarkoituksiperät edellyttivät tarkkaa erottelua kahden eri Wittgensteinin välillä. Varhainen Wittgenstein, tuo Bertrand Russellin asetoveri, jätti filosofian *Tractatuksen* kirjoittamisen jälkeen ja palasi kotimaahansa Itävaltaan elääkseen yksinkertaista elämää. Vuonna 1929 myöhempi, “analyttisen” dogmatismiin hylännyt Wittgenstein tuli tutkijaksi Cambridgen Trinity Collegeen. Kymmenen vuotta myöhemmin hän peri Mooren professuurin, mutta vetäytyi työstään

vuonna 1947, koska pelkäsi opetuksellaan olevan huonoja vaikutuksia oppilaisiin. Hän ei julkaissut mitään lukuunottamatta lyhyttä artikkelia (1929), jonka hän senkin välittömästi hylkäsi. Silti hän piti epämuodollisia luentoja, ja kopioita muistiinpanoista, jotka hän saneli oppilailleen vuosina 1933-35 kierrätettiin laajalti.⁹⁶ Wittgenstein varoitti mielettömästä pyrkimyksestä käsitellä filosofisia ongelmia tieteen mallien mukaan ("tämä taipumus on metafysiikan todellinen lähde ja johtaa filosofin täydelliseen pimeyteen") ja hänen varoitustensa oletettiin tuhonneen "Filosofisen Analyysin projektin" siinä muodossa kuin Russell ja nuori Wittgenstein olivat sitä tarkastelleet.⁹⁷ Kahta wittgensteinilaista iskulausetta — "älä etsi merkitystä, tutki käyttöä" ja "jokaisella lauseella on oma logiikkansa" — pidettiin Oxfordin filosofien keskuudessa olennaisina johtolankoina kohti oikeaa filosofista metodia.⁹⁸

Wittgenstein kuitenkin kuoli jo huhtikuussa 1951. Hänen teoksensa *Philosophical Investigations* julkaistiin 1953 — saksaksi, mutta sisältäen englanninkielisen käännöksen rinnakkaisilla sivuilla. Teoksesta kuitenkin puuttui systemaattinen, parafroitavissa oleva argumentointi ja se hylkäsi avoimesti "kaikentyyppisen teorian" ja "kaiken selittämisen"⁹⁹, eikä se siten ollut juurikaan mieleen monille niistä, jotka siihen asti olivat pitäneet itseään Wittgensteinin seuraajina. Strawson tervehti *Investigations*-teosta *Mindissa* julkaistussa arvovaltaisessa arvostelussaan "aikamme ykkösfilosofin" teoksena. Vaikka hän esitti joitakin varauksia — haaveillen itse "puhdistetusta metafysiikan lajista, joka esittäisi vaatimattomampia ja parempimaineisia väitteitä kuin entinen" — hän kuitenkin päätti arvionsa tyytyväisenä todeten, että *Investigationsin* julkaiseminen "vakiinnuttaisi filosofisen vallankumouksen, jonka aikaansaamisesta sen kirjoittaja oli ennen muita

vastuussa".¹⁰⁰

50-luvun kuluessa kysymys Wittgensteinin merkityksestä tuli aina vain ongelmallisemmaksi Oxfordin kumouksellisille. Joidenkin tarkkailijoiden mukaan näytti siltä, etteivät Rylen, Austinin ja kaikkien muiden teokset olleet muuta kuin laimennettuja yhteenvetoja myöhemmän Wittgensteinin filosofiasta. Tuolloin jo 80 vuoden ikään ennättänyt Bertrand Russell oli tyytymätön tullessaan "monien brittifilosofien mielipiteissä" entisen oppilaansa "syryttämäksi". Hän kuitenkin ihaili yhä *Tractatusta*, mutta ei *Investigationsia*, joka hänen mielestään sisälsi vain "paradoksien sulavaa välttelyä".¹⁰¹

Myös Oxfordissa lisääntyi kyllästyneisyys Wittgensteiniin sekä hänen "oppilaidensa" fyysisiin ja verbaliisiin manereihin kohdistuva pilkka — mikä osui erityisesti **Elizabeth Anscombeen**, Wittgensteinin kääntäjään ja uskottuun. Ryle piti Wittgensteinia "nerona ja ystävänä", mutta inhosi niin hänet Cambridgessä ympäröinyttä "hillitöntä" palvontaa, että yritti varsin näkyvästi välttää tulemasta tämän "kaiuksi".¹⁰² Austinkaan ei ottanut Wittgensteinia kovin vakavasti ja oli tunnetusti erittäin töykeä Anscombea kohtaan. Warnock muisteli, että Austinilla oli toisinaan tapana lukea otteita Wittgensteinin teoksista luennoillaan, tarkoituksenaan osoittaa "miten käsittämätön ja hämähä tämä itävaltalaisfilosofi oli".¹⁰³ Jokin tässä itävaltalaisessa tosiaan sai Oxfordin filosofit levottomiksi.

Oxfordin kumoukselliset näkivät hyvin vähän filosofista mieltä filosofian historian tutkimisessa, joskin yliopistojärjestelmä velvoitti heistä useimmat opettamaan Platonia ja Aristotelesta sekä "modernia

filosofiaa”, mikä tarkoitti 1600- ja 1700-lukua **Descartesista Kantiin**. 1800-luvun ajattelijoita — etenkin **Hegeliä** sekä **Kierkegaardin**, Marxin ja Nietzschen kaltaisia antihegeliläisiä — ei juurikaan mainittu. Tätä yksipuolista kuvaa tosin kirkasti patriotismin häivähdys. Kun tuli puhetta ”brittiläisistä empiristeistä” — **Lockesta**, **Berkeleysta** ja **Humesta** — Oxfordin filosofit olivat valmiita myöntämään, että Russellin ja Mooren ”vallankumous” ei ollutkaan ollut sellainen ”yllättävä salamanisku, jona sitä yleisesti pidettiin”.¹⁰⁴ Ayer toimitti antologian *British Empirical Philosophers* (1952) tuodakseen kansallisen tradition oppilaidensa ulottuville.¹⁰⁵ Iris Murdoch uskaltautui jopa kuvaamaan Oxfordin koulukuntaa ”perinteisen empirismimme nykyiseksi versioksi”.¹⁰⁶

Oxfordin filosofien luottamus ”brittiläisen empirismin” kategoriaan on monessa suhteessa yllättävää. Voisi ajatella, että teoreettisena oletuksena koko ajatus filosofisesta ”kansanluonteesta” on vahvasti sidoksissa epäilyttäviin metafysiisiin, idealistisiin ja hegeliläisiin ennakko-oletuksiin. Myös historiankirjoituksen kannalta voisi olla osuvampaa pitää Britanniaa idealismin kotiseutuna, lähtien Cambridgen Platonisteista ”maallisten humanistien” ja **Coleridgen** kautta **T. H. Greenin** johtamiin kristillisiin idealisteihin ja heidän seuraajiinsa Royal Institute of Philosophyssa tai toisaalta irrationalismin ja emotionalismin kehtona, alkaen **Duns Scotuksesta** ja jatkuen **Burken**, **Blaken**, **Carlylen**, **Ruskinin** ja useiden brittiläisten nietzsche-läissukupolvien ajattelussa.

Myös brittiläisyyden määrittäminen tuotti ongelmia. Ayerin mainitsemasta viidestä empiristifilosofista vain Locke oli englantilainen: Berkeley oli irlantilainen ja Hume, **Reid** ja **Mill** olivat skotteja. Tästä huolimatta brittiläisen empirismin käsite oli oudon englantikeskeinen — se auttoi osaltaan peittelemään sitä tosiasiaa, että filosofialla oli pidemmät juuret ja laajempi vaikutus Irlannissa, Skotlannissa ja Walesissa kuin Englannissa.¹⁰⁷

Joka tapauksessa ”brittiläiselle empirismille” annettiin tehtävä, joka oli varsin tärkeä oxfordilaisfilosoifeille. Se antoi heille mahdollisuuden määritellä itsensä suhteessa vihattuun kilpakumppaniin, joka alettiin vuosikymmenen kuluessa tuntea nimellä ”mannermainen filosofia”. Oxfordilaisille mannermainen filosofia edusti tiivistymää kaikista niistä intellektuaalisista tottumuksista, jotka heidän vallankumouksensa oli tarkoitus kitkeä pois juurineen: liiallista kiinnostusta filosofian historiaa kohtaan, kyvyttömyyttä kunnioittaa filosofiaa ja tiedettä erottavaa välimatkaa ja ennen kaikkea veltoa kielenkäyttöä. Oxfordissa vihjattiin, että mannermaiset seurasivat modin oikkuja, eivät argumentteja, ja jos he vetivätkin puoleensa kirjallisia intellektuelleja, tämä johtui ainoastaan heidän pinta-puolisesta viehätysvoimastaan.

Oxfordilaisten hyökkäykset ”mannermaista filosofiaa” vastaan olivat aggressiivisia, jopa sadistisia. Haren mukaan ”eksistentialisteissa ja muissa mannermaissa filosofeissa on vikana se, ettei heitä ole tarpeeksi muistutettu täsmällisen kielenkäytön välttämättömyydestä. Joskus epäilen, että tämä johtuu siitä, ettei heillä ole oppilaanohjausjärjestelmää”.¹⁰⁸ *Mindin* kirja-arviopalsta yritti pitää lukijat tietoisina ulkomaisten kollegojen ilveistä. Jokainen mannermaisen filosofian teos paljastui lopulta, tarkan tutkimisen jälkeen, mahtailevaksi hölynpölyksi: se saattoi sisältää hieman uskoa,

P. F. Strawson

muttei tarpeeksi toivoa — eikä lainkaan selkeyttä. Arvioidessaan vuonna 1951 saksalaista kirjaa relativismista **T. D. Weldonilla** oli vaikeuksia sietää ”kirjoittajan kohtalokasta mieltymystä pitkiin abstrakteihin yhdyssanoihin, joille ei tarjota selitystä” — mikä oli taipumus, jota hän tiesi ”tämän maan filosofien” pitävän kestävämmän. Weldonin mukaan saksalaisfilosofi ei edistyisi lainkaan, ”ennenkuin hän alkaisi kiinnittää vähemmän huomiota komealta kalskahtaviin abstraktioihin ja omistaisi enemmän aikaa tavallisen puheen maanläheisemmälle tutkimukselle”.¹⁰⁹ Vuotta myöhemmin **C. A. Mace** piti hauskaa Sartren kustannuksella. Ranskalainen saattaisi kiinnostaa niitä, ”jotka tutkivat olettamusta siitä, ettei ole lainkaan epätavallista, että filosofinen pohdinta tarjoaa keinojen henkilökohtaisten emotionaalisten ongelmien ilmaisuun”, väitti Mace. Silti oli selvää, että ”summittainekin laskutoimitus olisi riittävä osoittamaan, että vain pieni määrä filosofeja voi todellisuudessa pahoin kontemploidessaan olemassaolon satunnaisuutta”. Ainoa Sartren esiin nostama eksistentiaalinen ongelma oli se, miten kukaan saattoi pitää häntä filosofina.¹¹⁰ Myös **Isaiah Berlin** tarkasteli sitä valtavaa kuilua, joka oli erottamassa ”Euroopan mantereen” filosofien enemmistöä ”angloamerikkalaisen maailman” filosofeista. Kuilu oli niin syvä, että ”sen toisella puolella olevat filosofit tuskin saattoivat ajatella vastapuolella olevien tutkivan samaa kohdetta kuin he itse”. Syy tähän erilaisuuteen oli selvä: intellektuaalinen edistys oli ajanut mannermaisten filosofien ohi. ”Latinalaisten maiden” filosofit olivat ”kokeneet viimeisten viidenkymmenen vuoden aikana suuren, Fregen ja Russellin aloittaman loogisfilosofisen vallankumouksen — ehkä kokonaisvaltaisimman ajattelutavan muutoksen filosofian kentällä sitten 1600-luvun — ilman, että se olisi vaikuttanut heihin millään näkyvällä tavalla”.¹¹¹ P. F. Strawson tarjosi lisävahvistusta arvioidessaan **Virginia Woolfia** käsittelevää ranskalaista teosta: ”Mr Chastaing sijoittaa Virginia Woolfin sinne, minne hän epäilemättä kuu-

luukin: brittiläiseen empiristiseen traditioon”.¹¹²

Myös A. J. Ayer liittyi mielellään oxfordilaisten kollegojensa joukkoon silloin, kun oli tarkoitus pitää hauskaa mannermaisten filosofien kustannuksella — vaikka halveksikin *Mindin* nurkkakuntaisuutta ja oli ylpeä kosmopoliittisuudestaan, ranskalaisen kulttuurin tuntemuksestaan ja ystävyystään Wahlin, Camusin ja Merleau-Pontyn kanssa. Valittaessaan *Language, Truth and Logicin* laimeaa vastaanottoa Ranskassa hän totesi, että ”yksi Descartesin vähemmän onnellisista perinnönsistä Ranskalle on ollut usko siihen, että empiiriset kysymykset voidaan ratkaista *a priori*, ja eräs näistä *a priori* -arvostelmista on se, että ulkomaisista filosofeista vain saksalaiset tulee ottaa vakavasti”.¹¹³ Itse asiassa saksalainen filosofia oli vieläkin pahempaa kuin ranskalainen, hallitsihan sitä natsi-Heidegger, jonka teokset — vaikka saattoivatkin nostaa esiin ”jotakin psykologista mielenkiintoa omaavia seikkoja” — olivat täysin valheellisia ”teennäisessä pyrkimyksessään filosofiseen syvällisyyteen”.¹¹⁴ Tarina vuosikymmenen alkupuolelta osoittaa Ayerin tienneen, miten pistää heideggerilaiset järjestykseen:

”Muistan tapauksen, jolloin eräs brittinvirkamies pyysi minua lounastamaan johtavaksi fenomenologiksi väitetyin saksalaisfilosofin kanssa, jonka British Council oli kutsunut tutustumiskierrokselle brittiläisiin yliopistoihin. Sen enempää professorin englantia kuin minun arkipäiväinen saksanikaan ei ollut kovin sujuvaa; isäntämme oli syrjäinvetäytyvä ja keskustelu katkesi. Viimeisenä vaihtoehtona turvauduin puhumaan työasioista. ”Minkä parissa työskentelette tällä hetkellä?” kysyin professorilta. ”Se on mutkikasta”, hän vastasi, ”mutta annan esimerkin siitä, millaisia kysymyksiä yritän ratkaista. Mikä on juomalasin olemus?” Kaiken kaikkiaan katsoin olevani sen tyyppisen kielifilosofian vastustaja, joka oli tulossa muotiin Oxfordissa, mutta tässä tapauksessa se näytti minusta tarkoituksenmukaiselta. ”Varmastikaan”, sanoin, ”ei ole mitään erityisen hämmentävää tavassa, jolla tavallisesti käyte-tään sanaa ’lasi’ ja sen vastinpareja muissa kie-lissä”. Hän katsoi minua halveksien. ”Kerron teille vastauksen”, hän sanoi. ”Lasin olemus on olla tyhjä”. Viittasin isännällemme, joka täytti lasimme. Tämä ei miellyttänyt professoria, joka jatkoi kärsimättömänä, ettei viinillä täytetyn lasin olemus ollut sama kuin lasin olemus ilman viiniä. ”Mutta”, hän jatkoi, ”asetan teille syvemmän kysymyksen. Mikä on tyh-jyyden olemus? (*Was ist das Wesen von der Leere?*)”. ”Ah”, sanoin, ”tämä menee todella syvälle”, ja jat-koin sitten puhumalla niistä yliopistoista, joissa hän oli vierailut.”¹¹⁵

Oxfordin filosofeista oli ilmeisen hauskaa kertoa toisil-leen hassuja tarinoita ulkomaalaisista. Esimerkiksi Hare kuvaili seuraavalla tavalla sitä, mitä tapahtuu ”kun tyyppillinen Oxfordin filosofi kohtaa tyyppillisen sak-salaisen filosofin filosofisessa keskustelussa”.

”Saksalaisfilosofi sanoo jotakin omiin filosofisiin näkemyksiinsä liittyvää; sitten brittifilosofi sanoo, ettei ymmärrä sanottua ja pyytää selvennystä. Ensimmäisellä kerralla kun tämä tapahtuu, saksa-lainen käsittää sen rohkaisuksi ja jatkaa näkemys-tensä esittelyä — mutta pettyy reaktioihin. Paljas-

tuukin, ettei britti halunnutkaan lisää ”sitä samaa”; hän halusi vain ottaa yhden saksalaisen lausuman lauseen — vaikkapa ensimmäisen — tai ehkä aluk-si vain yhden sanan tästä lauseesta; britti halusi selityksen tavasta, jolla kyseistä sanaa käytettiin... Mikään ei ole meistä niin mukavaa kuin rentoutua ja kuunnella kun saksalainen metafysikko selittää meille — jos kykenee — miten hän aikoo saada metafysisen systeeminsä käyntiin. Ja koska hän on yleensä kyvytön tekemään tätä, keskustelu ei koskaan etene siihen, mitä hän pitää teoriansa varsinaisena sisältönä. Tämä on hänelle suuri pettymys...”¹¹⁶

Saksalaisparka olisi voinut aloittaa vastahyökkäyk-sensä hiillostamalla Harea tämän kyvyttömyydestä tehdä eroa sanojen ”Britannia” ja ”Oxford” välille, mutta viime kädessä ulkomaalaiset hävisivät joka kerta tämän pelin. Jos he suostuisivat ”kääntämään itsensä” isän-tiensä hyväksymälle kielelle, he myöntäisivät samalla, ettei heillä ollut sanottavanaan mitään ”epä-oxfordi-laista”; jos he kieltäytyisivät, he tuomitsisivat itsensä tarkoitukselliseksi ajatusten samentajiksi.

Vuonna 1958 pieni joukkue oxfordilaisia filosofeja osallistui Royaumontissa neljänteen filosofiseen konfe-renssiin, jonka heidän ranskalaiset kollegansa olivat järjestäneet toiveenaan päästä perille siitä, mikä oli ”analyyttisen filosofian” tila Britanniaassa ja Amerikas-sa.¹¹⁷ Konferenssi ei juurikaan edistänyt yhteisymmär-rystä: ranskalaiset isännät osoittivat kunnioittavaa uteliaisuutta ”anglosaksista filosofiaa” ja ”Oxfordin koulukuntaa” kohtaan, mutta ”Oxfordin analyttikkojen kuoro” vetäytyi tiiviisti yhteen (itsepuolustukseksi), aivan kuin peläten jonkinlaista älyllistä tartuntaa yli-ystävällisiltä mannermaisilta.¹¹⁸ Istunnossa ”Fenome-nologia vastaan *The Concept of Mind*” Ryle selitti ”laajan kuilun, joka anglosaksisen ja mannermaisen filosofian välillä on 75 vuotta vallinnut” johtuvan siitä, että mannermaiset eivät olleet tienneet ”meidän logiikan teorianamme massiivisista edistysaskelista”. Hän syytti isäntiään juuttumisesta husserlilaisen fenomenologian epäilyttäviin menetelmiin ja kuvasi jälkimmäistä — mahtipontisella epätarkkuudella — ”platonilaistetuksi kartesiolaisuudeksi”. Rylen mukaan **Husserl** oli ”lumou-tunut platonisesta ideasta, jonka mukaan käsitteelli-set tarkastelut olivat hänen ’olemuksiksi’ kutsumiensa super-objektien tutkimista”, ja tämä oli johtanut hänet ylimieliseen ajatukseen filosofiasta ”tieteiden valtiatta-rena”. Britti ei voisi koskaan tehdä tällaista erehdystä:

”Luulen, että ajattelijamme ovat tulleet immu-neiksi ajatukselle filosofiasta tieteiden valtiattarena siksi, että heidän arkielämänsä Cambridgessa ja Oxfordissa on pitänyt heidät henkilökohtaisessa kosketuksessa todellisiin tiedemiehiin. Vaatimukset johtajuudesta (*Führership*) katoavat kun päivällisen jälkeinen vitsailu alkaa. Husserl kirjoitti aivan kuin hän ei olisi koskaan törmännyt tiedemieheen — tai vitsiin.”¹¹⁹

Huolimatta Rylen moitteista niitä kohtaan, jotka luki-vat Husserlia ”liian omistautuneesti”, **Herman van Bréda** yritti oikaista Rylen käsityksiä Husserlin suhteesta platonismiin — vaikkakin hänen oli myönnettävä, ettei Husserlilla ollut mahdollisuutta ”college-yhteis-össä’ asumisen huomattavaan etuoikeuteen”. Isä van

Bréda myös torjui hienovaraisesti Rylen lausahduksen filosofisesta *Führeristä* ja esitti — jokseenkin oikeutusti — että jos joku “hypostasoi käsitteitä ja sanoja”, niin se oli Ryle itse: “Oxfordin analytytikot ovat suuria platonisteja — mitä Husserl ei ollut”.¹²⁰

J. L. Austin

Ryle lakaisi hänen huomautuksensa sivuun sanomalla, ettei välittänyt siitä, mitä Husserl sattui ajattelemaan — mikä oli varsin epäkohteliasta, ottaen huomioon, että juuri hän itse oli ottanut aiheen puheeksi. Myös Austin osallistui loukkaukseen toteamalla, ettei hän uskonut minkäänlaisiin filosofisiin metodeihin, etenkin niihin, “jotka ovat nykyään muodissa mannermaalla”. Ayer keräsi kiitosta tekemällä selväksi van Brédalle, että tämä hukkasi aikaansa. Austin selitti, että yleisesti ottaen analyttisen filosofian harjoittajilla oli “negatiivinen asenne... kaikkea mannermaista filosofista toimintaa kohtaan”.¹²¹ Kun Merleau-Ponty kysyi Rylelta, ajatteli tämä, että “virheettömyys” oli “ajattelun kardinaalihyve”, ja etteikö ollut olemassa toista ja vaativampaa arvoa eli totuutta, Ryle vastasi varsin tyyliä toteamalla, ettei hän ollut kiinnostunut kieliopin tyhjänpäiväisyyksistä. Tästä huolimatta Merleau-Ponty — joka oli lukenut Rylea (saamatta vastaavaa huomiota osakseen) — sanoi, etteivät Rylen teokset olleet “niinkään outoja mannereurooppalaisille, ja että sikäli kuin välillämme on etäisyyttä, se on Rylen asettamaa pikemmin kuin sellaista minkä itse näkisin välillämme olevan”.¹²²

Viisikymmentäluvun kuluessa Rylen armeijan nuoret vallankumoukselliset rakensivat todellisen monopolin englantilaiseen yliopistofilosofiaan. He onnistuivat motittamaan kaikkien mahdollisten muiden filosofisten mahtien vaikutuksen — erityisesti **Karl Popperin**, joka toimi London School of Economicsissa.¹²³ Tästä huolimatta heidän valtuuksensa säilyi lähes tuntemattomana akateemisen filosofian ulkopuolella aina vuoden 1959 lopulle, ja kun mainetta vihdoinkin tuli,

sitä ei tullut tavalla, joka olisi ollut oxfordilaisille mieleen. Marraskuun 5. päivänä vuonna 1959 *The Times* julkaisi Bertrand Russellin kirjeen, jossa hän valitti, ettei *Mind* suostunut arvioimaan kirjaa, jossa pyrittiin oxfordilaisen filosofian järjestelmälliseen hävittämiseen.

”Olen juuri saanut selville, että professori Ryle, *Mindin* päätoimittaja, on kirjoittanut Messrs Gollanczille [kustantajille] kieltäytyvänsä ottamasta tätä kirjaa arvioitavaksi *Mindiin* sillä perusteella, että se on loukkaava... Jos kaikkia kirjoja, jotka eivät edusta professori Rylen näkökantoja, boikotoidaan *Mindin* sivuilla, vajoaa tuo tähän asti arvostettu aikakauskirja pelkäksi keskinäisen ihailun nurkkakuntaiseksi välineeksi.”¹²⁴

Kirja, jolle Russell antoi tukensa, oli *Words and Things*. Teoksen kirjoittaja **Ernest Gellner** oli nuori mies, joka oli itsekin paennut oxfordilaista filosofiaa (hän oli jopa kirjoittanut *Mindiin* 50-luvun alkupuolella) ja siirtynyt antropologiksi London School of Economicsiin. Gellner oli tutustunut Austiniin Oxfordissa, ja oli oppinut inhoamaan häntä syvästi: “Vaikutelmani mukaan hän on henkilö, jonka hyvin vahvana pakkomielteenä on olla olematta koskaan väärässä, ja joka käyttää kaikenlaisia dialektisia väittelykeinoja välttyäkseen väärässä olemiselta”. Austinin luennot olivat kuin “hidasta ristitulta, loputonta takertumista yksityiskohtiin äärimmäisen verkkaisella ja haparoivalla tavalla”. Tämän metodin avulla Austinilla oli tapana “taivuttaa ihmiset hyväksymään käsityksensä; kyse oli eräänlaisesta aivopesusta”.¹²⁵

Kirjassaan *Words and Things* Gellner tarjosi sarkastisen ja samalla loistavan yhteenvedon Oxfordin filosofiasta — tuosta “wittgensteinilaisen messiaanisuuden ja oxfordilaisen omahyväisyyden oudosta lehtolapsetta”. Hänen onnistui jopa esittää kaaviokuvana oxfordilaisfilosofeille tyypilliset dialektiset menetelmät, ja hän selitti lukijoille miten heistä voisi tulla oxfordilaisia filosofiya yksinkertaisesti pelaamalla näihin menetelmiin perustuvia seurapelejä. Pelien päämääränä oli välttyä joutumasta kohtaamaan mitään vakavia teoreettisia kysymyksiä. Aivan kuten Orwellin teoksessa 1984, jossa ajatukset tukahdutti Uuskieli, Rylen Oxfordissa tukahduttajana toimi Vanhakieli. Rylen joukoilla oli se ilmeisen populistinen käsitys, että kaikki sanomisen arvoinen voitiin ilmaista arkipäiväisellä englannilla, ja siksi Gellner kutsui heitä “Pohjois-Oxfordin narodnikeiksi”. Samalla heidän keskustelutapojensa Kerskaileva Tyhjänpäiväisyys oli vain yksi esimerkki joutilaalle yläluokalle tyypillisestä Kerskailevasta Tuhlauksesta; vaikka sillä olikin sosiaalinen mieli Oxfordin yläluokille, se muuttuisi groteskiksi, jos sitä tarjottaisiin punatiliyliopistojen köyhemmille opiskelijoille.¹²⁶

Gellnerin sosiologia ei osunut harhaan. Ensinnäkin *Who's Who* -teoksen sivuilta näkyy, että 50-luvulla kahdestakymmenestä johtavasta oxfordilaisfilosofista vain yksi ei ollut lähtöisin suurporvaristosta. Vastavasti vain neljä heistä ei ollut saanut opetusta kuuluisassa poikakoulussa — nämä neljä olivat naisia. Ja oli vain yksi, joka ei opiskellut tutkintoaan Oxfordissa — hän meni sen sijaan Cambridgeen. Tuskin edes Oxfordissa oli opinalaa, jonka henkilökunnalla olisi ollut yhtä kapea yhteiskunnallinen tausta.¹²⁷

Oxfordin filosofit voitiin rinnastaa myös Bloomsburyn

jälkeläisiin: he taatusti puhuivat samalla korostuksella, he käyttivät mielellään ranskankielisiä sanontoja, ja — kuten Russell huomioi — he olivat “herrasmiemäisiä” pitäessään liian vakavaa suhtautumista asioihin vastenmielisenä.¹²⁸ Tämä erotti heidät “nuorten vihaisten miesten” työväenluokkaisesta maailmasta — vain A. J. Ayer, aina innokkaana olemaan pikemmin lontoolainen intellektuelli kuin oxfordilainen professori, oli sovussa näiden kanssa.¹²⁹

Oxfordin filosofit olivat kuitenkin yhtä sukupolvea nuorempia kuin bloomsburylaiset ja heidän esiintymisensä suoraan vallankumouksellisuus liitti heidät siihen sodanjälkeiseen ilmaperiin, johon heidän edeltäjänsä eivät halunneet itseään liitettävän. Oxfordilaiset valittivat saaneensa osakseen tarkoituksellisen kylmäkiskoksen vastaanoton Lontoon intellektuaalisilta piireiltä, jotka — Sartren, Camusin ja Colin Wilsonin jälkeen — olivat kiinnostuneita vain Ayerista, Russellista ja Popperista. He saattoivat todellakin olla oikeassa: jos lasketaan kaikki *Times Literary Supplement*issa arvioidut filosofiset teokset, niistä vain kaksikymmentä — kaksi vuodessa eli 6 prosenttia — edusti oxfordilaista linjaa, siinä missä neljä kertaa tämä määrä tuli heidän “mannermaisilta” kilpailijoiltaan.¹³⁰

Oxfordin filosofien kehittämä yksinkertainen proosakirjallinen tyyli riitti jo itsessään herättämään paheksuntaa heidän kulttuurisissa edeltäjissään. *Concept of Mind* -teoksen arvio *Times Literary Supplement*issa oli kuitenkin myönteinen — mikä ei ole yllättävää, koska sen kirjoittaja oli J. L. Austin. Austin toi esiin Rylen tarkkuuden erottaa “sanojen vivahteita”, ja hänen “virkistävän laajan sanavalikoimansa, erityisesti monitavuisissa sanoissa”. Austinin mukaan tämän kumouksellisen kirjan erinomaisuus johtui erityisesti sen tyylistä, ja “*le style, c’est Ryle*”.¹³¹ Katsauksessaan “Filosofia vuonna 1951” *TLS* ei kuitenkaan ollut yhtä myönteinen. Nimetön kirjoittaja valitsi uhrikseen Aristotelian Societyn silloisen johtajan, joka oli “aikansa nuoren filosofin täydellinen *beau idéal*”. Kyseinen perikuva oli **John Wisdom**, Oxfordin vallankumouksen profetta Cambridgessa.¹³² *TLS*:n mukaan “Tri Wisdomin tapa kirjoittaa viittaa mieheen, joka omahyväisesti kieltää itseltään kirjallisen kielenkäytön monet rikkaudet ja kaiken sulokkuuden, aivan kuin nämä houkutukset viettelisivät hänet ankarasta pyrkimyksestään tahrattomaan selkeyteen”. Tuloksena oli “latteaa arkipäiväisyyttä”, tuskin ainuttakaan yli kaksitavuista sanaa, paitsi “every” (sana jonka tietysti vain tasokkaimmat puhujat lausuiivat kolmitavuisena ylipäättään).¹³³ Jopa *Mind*issa eräs vanhan koulukunnan edustaja valitteli, että filosofiaa kirjoitettiin yhä harvemmin “herrasmiesten ja oppineiden kielellä”. Oli ajauduttu tuhoisasti “sellaiseen rahvaanomaiseen arkipäiväisyyteen, jossa hermostuneesti syrjäytetään jokainen sellainen sana ja ilmaisu, joka ei voisi esiintyä tavanomaisessa keskustelussa sisäkön tai vedonvälittäjän kanssa”.¹³⁴ *TLS*:ssa **Anthony Flew**’ta puolestaan moitittiin hänen “naurettavasta ja mahtailevasta tyylistään”, proosasta, joka oli lukukelvotonta johtuen “siitä onnettomasta, samaan aikaan ‘tuttavallisesta’ ja huolitellusta tyylistä, jonka lukuisat nuoret oxfordilaiset filosofit, kaikki enemmän tai vähemmän *scuola di Ryle*... ovat niin tarkoituksellisesti omaksuneet”.¹³⁵

Näin ollen Oxfordin filosofit eivät suinkaan voineet olla aivan niin varmoja sosiaalisesta asemastaan kuin Gellner väitti. Gellnerin teosta seuranneissa puolustus-

yrityksissään he eivät kuitenkaan yrittäneet mitenkään horjuttaa tämän analyysia heidän intellektuaalisesta asemastaan. He eivät vastanneet hänelle sen enempää kuin Russellille tai Joadillekaan, tai myöhemmille Marcusen ja Andersonin kaltaisille vasemmistokriitikoille. Yksikään ulkopuolinen ei voinut ymmärtää, mitä he pohjimmiltaan edustivat. Ei ollut mahdollista ymmärtää Oxfordin filosofiaa yleensä eikä erityisesti Austinia, mikäli oli kiinnostunut vain irrallisista metodeista tai opinkappaleista. Oli välttämätöntä — kuten Warnock asian ilmaisi — kuunnella niitä, joilla “oli etuoikeutettu mahdollisuus tarkkailla Austinin toimintaa lähietäisyydeltä, ja toimia (joissakin tapauksissa useita vuosia) sillä filosofisella näyttämöllä, jolla Austin oli niin paljon huomiota herättänyt hahmo”.¹³⁶ Tämä vastaus ei kuitenkaan ole vain merkki yliherkkyydestä kritiikille. Oxfordin filosofit olivat aivan yhtä vastahakoisia hyväksymään ystävällisiä tarjouksia systematisoimiseksi ja tiivistää ne intellektuaaliset tavoitteet, jotka heitä yhdistivät.¹³⁷ Yritykset kehittää Austinin puheaktiteoriaa systemaattisen kielitieteen suuntaan tai laajentaa sitä kohti yleistä yhteiskuntateoriaa eivät olleet tervetulleita useimmille Austinin kollegoista, vaikka saattoivatkin miellyttää häntä itseään.¹³⁸ Oxfordilainen käsitys filosofiasta ei yksinkertaisesti voinut tunnistaa itseään irrallaan sosiaalisesta tyylistään.

Ulkopuoliset, jotka yrittävät ihailien tai vihamielisesti kommentoida näitä tavallisen kielen filosofeja, törmäävät aina huimaaviin vaikeuksiin. Kolme asiaa on varmaa: oxfordilaiset uskoivat olevansa toteuttamassa vallankumouksellista tehtävää; he uskoivat, että tämä kumous perustui uudelle “lingvistiselle” metodille, jonka voi tiivistää iskulauseeseen “älä etsi merkitystä, tutki käyttöä”; he myös vastustivat leppymättä välttelevää tai epätarkkaa kielenkäyttöä. Nämä kolme väitettä eivät kuitenkaan sopineet yhteen. Kun oxfordilaisilta kysyttiin selvää määritelmää uudesta metodistaan, he pitivät koko kysymystä typeränä, eivätkä koskaan antaneet siihen suoraa vastausta.

Näillä ristiriitaisilla asenteilla oli kuitenkin vakavat teoreettiset motiivinsa. Keskeinen ajatus, jolle Oxfordin filosofit omistautuivat — eli se, kuinka tärkeää on yrittää antaa selkeitä käännöksiä käsitteille ja ilmaisuille, jotka ovat sekavia, harhaanjohtavia tai ennakkoluulojen ja typeryyden saastuttamia — on kieltämättä ihailtava. Tämantapaisella kielellisen tietoisuuden kohottamisella pitäisi olla tärkeä rooli kaikessa koulutuksessa, kaikilla tasoilla. Itse asiassa näin luultavasti onkin. Niinpä tämän päämäärän pitäminen merkkinä läpimurrosta uuteen teoreettiseen opinalaan — “filosofiseen analyysiin” tai “lingvistiseen filosofiaan” — on epäjohdonmukaista, jopa paradoksaalista. Ryle oli ilmaissut tämän ongelman jo vuonna 1932 artikkelissaan, jonka on usein katsottu ennakoineen 1950-lukua:

”Toisinaan filosofit väittävät analysoivansa ja selvittävänsä ‘käsitteitä’, jotka sisältyvät tavallisen ihmisen, tiedemiehen, historioitsijan, taiteilijan tai kenen tahansa ‘arvostelmiin’... Mutta tällainen filosofinen käytäntö on varsin outo, sillä jos mitä tahansa ilmaisua käytetään älyllisesti, sen käyttäjän täytyy jo tietää, mitä se tarkoittaa, eikä hän siten tarvitse filosofien apua tai huomautuksia ymmärtääkseen

mitä hän sanoo... Varmasti ilmauksia ei monessa-kaan tapauksessa käytetä äyllisesti ja tällöin niiden lausujat yleensä vain kaakattavat papukajamaisesti. Mutta silloinkin on ilmeisen hedelmätöntä kysyä, mitä ilmaukset todella tarkoittavat, koska meillä ei ole syytä olettaa, että ne tarkoittaisivat mitään. Kyse ei tietystikään olisi pelkästä kaakatuksesta, jos jokin sellainen syy olisi olemassa. Jos filosofi haluaa kysyä, mitä tietyt ilmaisut tarkoittaisivat jos joku järjellinen ihminen käyttäisi niitä, ainoa vastaus olisi, että ne tarkoittaisivat sitä, mitä ne silloin tarkoittaisivat. Pelkkä ymmärtäminen riittäisi, ja siihen taas kykenisi kuka tahansa järjellinen kuuntelija. Filosofoinnista ei olisi hänelle mitään apua... Siksi minusta näyttääkin siltä, että jos jonkin ilmauksen ylipäättään voi ymmärtää, niin silloin jo itse ymmärtämisessä tulee tiedetyksi, mitä tuo ilmaus tarkoittaa. Niinpä mitään hämäryyttä ei olekaan, eikä valaisu ole tarpeen — eikä edes mahdollista.¹³⁹

1950-luvulla tästä ilmeisestä ristiriidasta keskusteltiin laajalti “analyysin paradoksina”. Jos hyväksyttiin, että filosofian tehtävänä oli tavallisen kielen analysoiminen, oltiin pulmatilanteessa. Filosofisella käännöksellä saattoi olla sama merkitys kuin alkuperäisellä ilmauksella — tai sitten ei. Mutta jos sillä oli, silloin analyysi oli hyödytön; jos ei ollut, silloin analyysi oli virheellinen.¹⁴⁰

Tällä paradoksilla on todellakin tuhoisat seuraukset sen käsityksen kannalta, että Oxfordin filosofit olisivat kehittäneet tekniikan, jolla voisi luoda yhä tarkempia selvityksiä siitä, mitä tavalliset ihmiset puheillaan todella tarkoittavat.¹⁴¹ He jatkoivat toimintaansa tästä huolimatta. Vastoin aiempaa terävyttään tässä kysymyksessä Ryle alentui väittämään, että *The Concept of Mind* oli puhtaasti kuvaileva yritys “määrittää käsitteiden looginen geografia”.¹⁴² Ei ole lainkaan yllättävää, että muutamat lukijat tulkit-sivat Rylen käyttävän käsitteitä (esimerkiksi mielen käsitettä) ikään kuin ne olisivat “super-objekteja” — sama pahe, jonka hän oli lukenut koko “manner-maisen filosofian” viaksi. Lisäksi — kuten Hampshire osoitti arvioidessaan kyseisen kirjan *Mindissa* — Rylen kuvaus omasta metodistaan oli kovin hämmentävä. Tavallinen kieli on ladattu täyteen sanontoja, joissa ihmisen psyykeä pidetään sisäisenä maailmana: “ratketa riemusta”, “pitää ajatuksensa sisällään” tai “paljastaa sisimpänsä” jne. Vastustaessaan “kartesio-laista dualismia” Ryle ei itse asiassa ollutkaan korjaamassa tavallisen kielen “väärin piirrettyä karttaa” vaan vaatimassa itse kielellisen maaston uudelleenmuok-kausta. Hän vastusti (kuten Hampshire osoitti) “itse tavallisen kielen yleismaailmallista piirrettä”. Jos taval-

linen kieli oli Rylen herra, ei hänellä ollut oikeutta karkottaa “aavetta koneesta”.¹⁴³

Vaikka Ryle suhtautui stoalaisittain, kävi aina vain ilmeisemmäksi, että hänen kumouksellisessa ohjelmasaan oli syvä särö. Silti Rylen armeija jatkoi taisteluun, joskin kasvavan ärtyisän ja itsepuolustuksellisen ironian vallassa. Ryle oli jo kauan sitten “haistanut” Heideggerin heikkouden “lastenhuoneen” sanoihin *Being and Timessa*.¹⁴⁴ Tämä oli ehkä yllättävä havainto, mutta koko “lasten kielen” kysymyksen suhteen Ryle kollegoineen oli taatusti tutulla maaperällä. Heidän taipumuksensa leikinlaskuun takasi, että heidän erityinen metodinsa — jos sellainen oli olemassa — näyttäytyi kokonaan toisenlaisena sisäpiiriläisille kuin vilpittömille ulkopuolisille kritikoille tai ihailijoille.

Myös itse *The Concept of Mind* viljelee viisastelevaa kielellistä naiiviutta, joka tuo mieleen, jos ei Heideggeria, niin ainakin **Lewis Carrollin**, **Edward Learin**, **A. A. Milnen** ja **John Betjemanin**. Austin hyödynsi samaa taidokasta lapsellisuutta: tarvitsee vain ajatella muutamien hänen tunnetuimpien teostensa nimiä: “Kuinka tehdä asioita sanoilla”, “Kolme tapaa kaataa mustetta”, “Vetoomus tekosyihin”, “Jossit ja voit”, “Erään sanan merkitys”, “Kuinka puhua — joitakin helppoja tapoja”. Ne kaikki kuulostavat aivan lapsille tarkoiteltulta filosofialta — mutta paha periköön sen,

joka ei kuule niissä ankanan ja oikukkaan professorin ääntä. Sisäoppilaitosten pojilla on usein tapana käyttää lapsellisia lempinimiä opettajistaan ja jatkaa niiden käyttämistä läpi elämänsä. Tavassa voi olla oma viehätöksensä. Mutta kun Austin vastasi vilpittömän amerikkalaisen opiskelijan huomautukseen sanomalla: “Katsotaanpa mitä Witters sanoo tähän”, ilmaisi hän paitsi epäluuloisuutensa Witt-

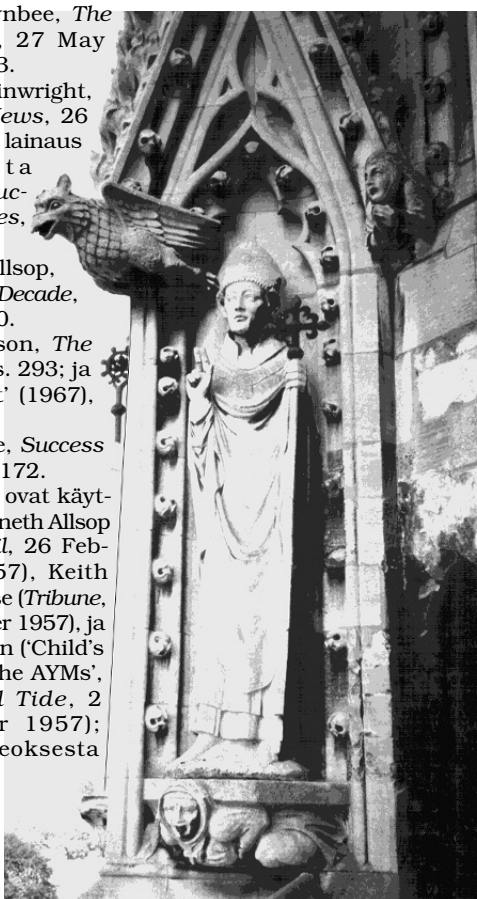
gensteinia kohtaan myös halunsa suistaa ulkopuolinen raiteiltaan ja näyttää tälle paikkansa.¹⁴⁵ Ranskalaiset isännät saivat vastaavan torjunnan osakseen Royaumontissa. Yritettyään viikon ajan päästä perille Oxfordin vallankumouksen salaisuudesta saivatkin he kuulla Austinilta, ettei mitään salaisuutta ollut olemassaakaan. Oxfordin koulukunnalla ei ollut mitään tiettyä käsitystä filosofiasta, paitsi ehkä se, että kaikki se oli “varsinaista sekasotkua”, sanoi Austin.¹⁴⁶ Ja mitä tulee hänen omaan metodiinsa — Oxfordin koulukunnan kumouksellisuuden salaisuuteen — Austin lopulta suostui tiivistämään sen pähkinänkuoressa: “Uskontunnustukseni tiivistyy lopulta pyrkimykseksi suoda itselleni vapaus jättää tekemättä se, mitä minulla ei ole aikomustakaan tehdä”.¹⁴⁷ Kuten heillä oli tapana sanoa: “Merkitys on käyttö”.

Suomentanut Tuukka Tomperi
Valokuvat Oxfordista Tarja Teva

Viitteet

1. Artikkelin on ilmestynyt alunperin lehdessä *Radical Philosophy* 65, Autumn 1993. Artikkelin teema on sekä filosofisilta että kulttuurihistoriallisilta puoliltaan varmasti tuttu vanhemmille suomalaisille filosofisukupolville. Parhaillaan on kuitenkin kasvamassa uusi sukupolvi, joka kyllä tuntee Heideggerin natsiyhteyksistä ja Husserlin juutalaisuudesta käydyt kiistelyt, samoin kuin Sartren, de Beauvoirin, Camusin ja Merleau-Pontyn poliittiset suhteet sekä strukturalistien (esim. **Althusserin** ja **Foucaultin**) traagisen elämän, Pariisin illat ja päivien kuohon, muttei samalla tavoin kanaalin toisella puolella käytyä kuohuntaa ja kiistelyä. Reén artikkeli on omiaan virkistyttämään niin vanhempien kuin nuorempienkin lukijoiden muistia. Kirjoittaja pyrkii ottamaan tuon ajan englantilaiseen filosofiaan uudenlaisen näkökulman, sitomaan filosofit argumentteineen aikaansa ja paikkaansa tavalla, joka ei ole ollut ainakaan Suomessa kovin yleinen. Samalla artikkeli palauttaa mieleen, ettei vuosisatamme anglosaksinen filosofia ole mikään ollut yhtenäinen rintama, vaan kokoelma lähtökohdiltaan erilaisia ja eri suuntiin pyrkiviä filosofisia intressejä. Toisaalta artikkeli tarjoaa kuvan myös siitä, missä mielessä voimme puhua englantilaisen ja mannermaisen filosofian "traditioista". Erityistä ajankohtaisuutta artikkeli saa siitä, että elokuussa 1994 Itävallassa järjestetyn, 17:n Wittgenstein-symposiumin teemana oli juuri vuosisatamme brittiläisen filosofian perinne ja Wittgensteinin suhde siihen. Suomalaisittain on myös kiinnostavaa, että professori **Jaakko Hintikka** toimi toisena symposiumin pääorganisaattoreista. Jos lukija haluaa perehtyä lähemmin artikkelin filosofiaan, tähän tarjoo mahdollisuuden esimerkiksi **G. H. von Wrightin** klassikko *Logikka, filosofia ja kieli* (Otava, 1975). Teoksesta löytyy myös runsaasti viitteitä muuhun asiaan koskevaan kirjallisuuteen. Toinen yleiskuvaa brittiläisen filosofian perinteestä antava teos, jota Suomessakin on laajalti saatavalla, on esim. John Passmoren *A Hundred Years of Philosophy* (Penguin, 1972). [Suom. huom.]
2. Ks. lukua 'The triumph of positive thinking' Herbert Marcusen teoksessa *One Dimensional Man*, London, Routledge and Kegan Paul, 1964 (*Yksiuulotteinen ihminen*), ja Perry Anderson, 'Components of the National Culture', *New Left Review* 50, May-June 1968.
3. Kenneth Allsop, *The Angry Decade*, London, Peter Owen, 1958, s. 150.
4. Daniel Farson, *Daily Mail*, 13 July 1956, lainaus teoksesta Harry Ritchie, *Success Stories: Literature and the Media in England, 1950-1959*, London, Faber, 1988, s. 145.
5. John Connell, *Evening News*, 26 May 1956, lainaus teoksesta Ritchie, s. 144.
6. Ks. F.W. Bateson, 'Organs of Critical Opinion IV: The Times Literary Supplement' *Essays in Criticism* VII, 4, October 1957.
7. Ritchie, *Success Stories*, s. 144, 145.
8. Philip Toynbee, *The Observer*, 27 May 1956, s. 13.
9. Colin Wilson, *The Outsider* (London, Gollancz, 1956), 2nd ed. 1967, new impression, London Picador, 1978, s. 93, 82.
10. Ks. Harry Ritchie, *Success Stories*, s. 26-27.
11. Ks. Robert Hewison, *In Anger, Culture in the Cold War 1945-60*, London, Weidenfeld and Nicolson, 1981, luku 2.
12. T. S. Eliot, *Notes Towards the Definition of Culture*, London, Faber and Faber, 1948, s. 108.
13. Leslie Fiedler, 'The Un-angry young men', *Encounter* 52, January 1958, s. 3-12.
14. Ks. Francis Mulhern, *The Moment of 'Scutinity'*, London, New Left Books, 1979.
15. Oxbridge on yhdistelmä Oxfordista ja Cambridgesta ja viittaa näiden yliopistojen arvostettuun asemaan brittiläisessä koulutusjärjestelmässä. Ilmaisun vastakohtak-

- si asettuvat tekstissäkin usein mainitut 'punatiliset' yliopistot eli nuoremmat ja heikommin arvostetut korkeamman opetuksen instituutiot. Ilmaisussa on nähtävissä myös yhteiskunnalliseen luokkakakoon viittaavia piirteitä. [Suom. huom.]
16. Kenneth Allsop, *The Angry Decade*, s. 10.
17. Evelyn Waugh, 'An Open Letter on a Very Serious Subject', *Encounter* 27, December 1955, s. 11-16.
18. Ks. esim. Guido de Ruggiero, *Existentialism*, London, Secker and Warburg, 1946; Jean Wahl, *A Short History of Existentialism*, New York, Philosophical Library, 1949; Herbert Read, *Existentialism Marxism and Anarchism*, London, Freedom Press, 1949, H. J. Blackham, *Six Extentionalist Thinkers*, London, Routledge and Keagan Paul, 1952.
19. Sartre, *The Transcendence of the Ego* (1936), 1937; *Sketch for a Theory of the Emotions* (1938), 1948; *The Psychology of Imagination (L'imaginaire)* (1940), 1956; *Being and Nothingness* (1943), 1956; *Existentialism and Humanism* (1947), 1948; *What is Literature?* (1947), 1949; Weil, *The Need for Roots* (1949), 1952; Camus, *The Myth of Sisyphus* (1942), 1955; *The Rebel (L'homme révolté)* (1951), 1953; de Beauvoir, *The Ethics of Ambiguity* (1947) 1948; *The Second Sex* (1949), 1953.
20. Iris Murdoch, 'The Novelist as Metaphysician', *The Listener*, 16 March 1950, s. 473-476. Vrt. Alistair Davies & Peter Saunders, 'Literature, Politics and Society', teoksessa Alan Sinfield, toim., *Society and Literature 1945-1970*, London, Methuen, 1983.
21. Philip Toynbee, *The Observer*, 27 May 1956, s. 13.
22. David Wainwright, *Evening News*, 26 May 1956, lainaus teoksesta Ritchie, *Success Stories*, s. 181.
23. Kenneth Allsop, *The Angry Decade*, s. 179, 200.
24. Colin Wilson, *The Outsider*, s. 293; ja 'Postscript' (1967), s. 309.
25. Ks. Ritchie, *Success Stories*, s. 172.
26. Sanontoja ovat käyttäneet Kenneth Allsop (*Daily Mail*, 26 February 1957), Keith Waterhouse (*Tribune*, 1 November 1957), ja Peter Green ('Child's Guide to the AYMs', *Time and Tide*, 2 November 1957); lainaus teoksesta Ritchie, *Success Stories*, s. 172, 157.
27. Ks. Jonathan Rée, *Proletarian Philosophers*, Oxford, Oxford University Press, 1984.
28. Viscount Samuel, *Memoirs*, London, Cresset Press, 1945, s. 248-249; kts. myös varakreivi Samuelin, W. D. Rossin ja lordi Lindsay of Birkerin kirje, *Mind* LV, s. 219, July 1946, s. 287.
29. Yliopistofilosofian aiemmasta historiasta kts. Jonathan Rée, 'Philosophy as an academic discipline: the changing place of philosophy in an arts education', *Studies in Higher Education* 3, 1, 1978, s. 5-23.
30. Ks. Donald MacKinnon, 'The Teaching of Philosophy in

- the United Kingdom', teoksessa Georges Canguilhem (toim.) *The Teaching of Philosophy: an International Inquiry*, Paris, UNESCO, 1953 s. 127. Luvut kasvoivat tasaisesti siitä lähtien kun useille collegeille myönnettiin yliopiston arvo: Southampton (1952), Hull (1954), Exter (1955), ja Leicester (1957).
31. Ks. H. H. Price, 'The Study of Philosophy at Oxford', teoksessa Canguilhem (toim.) *The Teaching of Philosophy*, s. 128-129.
 32. Ks. C. D. Broad, 'Notes on the Teaching of Philosophy at Cambridge', teoksessa Canguilhem (toim.) *The Teaching of Philosophy*, s. 130-132; ks. myös selvityksiä Lontoosta ja maakuntayliopistoista.
 33. 'Before the war it was rare for aspiring philosophers to work for doctorates. If they had made their marks as undergraduates, and had done reasonably well in their examinations for a bachelor's degree, they were directly appointed to lectureship or even fellowship in an Oxford college, or at the worst to a post in some red-brick university from which they might hope eventually to transfer to an Oxford or Cambridge fellowship.' A. J. Ayer, *More of My Life*, London, Collins, 1984, s.180.
 34. A. J. Ayer, *Language, Truth and Logic*, London, Gollancz, 1936, toinen laitos, 1946, s. 33, 153.
 35. H. J. Paton, 'Fifty Years of Philosophy', teoksessa H. D. Lewis (toim.) *Contemporary British Philosophy: Personal Statements*, London, George Allen ja Unwin, 1956, s. 346.
 36. Bertrand Russell, *Sceptical Essays*, London, Allen and Unwin, 1928, s. 11; kts. mys A. J. Ayer, *Part of My Life*, s. 53-54.
 37. A. J. Ayer, *Encounter* 36, September 1956, s. 75-77; *More of My Life*, s. 124. Yksi muista *The Outsiderin* negatiivisista arvioista löytyy Raymond Williamsilta. Ks. Williams, *Essays in Criticism*, VII, 4, October 1957.
 38. Ks. Walter Allenin arviota teoksesta *Lucky Jim*, *New Statesman*, 30 January 1955; vrt. Ritchie, *Success Stories*, p. 68.
 39. Anon. *Times Literary Supplement*, 13 December 1957, s. 757.
 40. Ks. A. J. Ayer, *Part of My Life*, s. 301-302.
 41. Colin Wilson, 'Postscript' (1967) teoksessa *The Outsider*, s. 300.
 42. Gilbert Ryle, *Sein und Zeit*, in arvio, *Mind* XXXVIII, 151, July 1929, s. 355-370, julkaistu uudelleen teoksessa Michael Murray (toim.) *Heidegger and Modern Philosophy*, New Haven, Yale University Press, 1978, s. 53-64. Ks. myös Gilbert Ryle, 'Phenomenology', *Proceedings of the Aristotelian Society*, Supplementary Volume IX, 1932, s. 68-83.
 43. Gilbert Ryle, 'Autobiographical', teoksessa Oscar P. Wood and George Pitcher (toim.), *Ryle*, London, Macmillan, 1971, s. 8-9; A. J. Ayer, *Part of My Life*, s. 121.
 44. Rylen (1900-1976) joukkoihin kuuluivat — hänen itsensä lisäksi — Elizabeth Anscombe (1919-), J. L. Austin (1911-1960), Isaiah Berlin (1909-), Michael Dummett (1925-), A. G. N. Flew (1923), Philippa Foot (os. Bosanquet) (1920-), Stuart Hampshire (1914-), R. M. Hare (1919-), H. L. A. Hart (1907-1992), Iris Murdoch (1919-), P. H. Nowell-Smith (1914-), David Pears (1921-), Anthony Quinton (1925-), P. F. Strawson (1919-), Stephen Toulmin (1922-), J. O. Urmson (1915-), G. J. Warnock (1923-), Mary Warnock (os. Wilson) (1925-), ja Bernard Williams (1929-).
 45. Anon. (Todellisuudessa kirjoittaja on P.F. Strawson — ks. Ved Mehta, *The Fly and the Fly-bottle: Encounters with British Intellectuals*, London, Weidenfield and Nicholson, 1963, s. 58), 'The Post-Linguistic Thaw', *Times Literary Supplement*, 9 September 1960, s. lx.
 46. Kyseinen nuori mies oli Richard Robinson; tapahtuman maintisee H.J. Paton, 'Fifty Years of Philosophy', s. 351.
 47. 'The Post-Linguistic Thaw', s. lx.
 48. J.L. Austin, 'ifs and Cans' (1956), teoksessa J.O. Urmson ja G.J. Warnock (toim.), *Philosophical Papers*, Oxford, Oxford University Press, 1961, s. 152.
 49. Ved Mehta, *The Fly and the Fly-bottle*, s. 51-2.
 50. G.J Warnock Ved Mehtan haastattelemana, *The Fly and the Fly-bottle*, s. 53-4.
 51. R.M. Hare Ved Mehtan haastattelemana, *The Fly and the Fly-bottle*, s. 46.
 52. R.M. Hare arviossaan teoksesta Lepley (toim.), *Value, a Co-operative Inquiry*, *Mind* LX, 239, July 1951, s. 430-432.
 53. 'Kaikkialla vallitsevan romanttisen taantumuksen' vastustaminen oli yksi aikauslehti *Polemicin* pyrkimyksistä. Lehteä ilmestyi kaikkiaan kahdeksan numeroa vuosina 1945-1947, ja sitä toimitti Humphrey Slater; kirjoittajiin kuuluivat A.J. Ayer, Geoffrey Grigson, Ben Nicholson, George Orwell, Karl Popper, Bertrand Russell, Adrian Stokes ja Edgar Wind.
 54. Anon. (itse asiassa kirjoittaja oli J.L. Austin), arvio teoksesta *The Concept of Mind*, *Times Literary Supplement*, 7 April 1950, s. xi; Stuart Hampshire, *The Concept of Mindin* arvio, *Mind* LX, 234, April 1950, s. 255. Molemmat on julkaistu uudelleen teoksessa Wood and Pitcher (toim.), *Ryle*.
 55. Iris Murdoch, 'Metaphysics and Ethics', teoksessa D. F. Pears (toim.), *The Nature of Metaphysics*, London, Macmillan, 1957, s.105.
 56. Ks. Michael Fray, 'Festival', teoksessa Michael Sissons and Philip France (toim.), *The Age of Austerity*, London, Hodder and Stoughton, 1963, s. 319-338.
 57. Nimimerkki Oxonian (itse asiassa C. E. M. Joad), 'A Visit to Oxford', *New Statesman*, 26 June 1948, s. 518-9; A. J. Ayer, *New Statesman*, 10 July 1948, s. 30; Joad, *New Statesman*, 31 July 1948, s. 91.
 58. C. E. M. Joad, *A Critique of Logical Positivism*, London, Gollancz, 1950, s. 145; kts. myös R.J. Spilsburyn arvio, *Mind*, LX, 238, April 1951, s. 276.
 59. C. E. M. Joad, *A Critique of Logical Positivism*, s. 16. Ks. myös anon. (Joad?), 'The Philosophy of 1951', *Times Literary Supplement*, 24 August 1951, s. x.
 60. G.J. Warnock, 'Analysis and Imagination', teoksessa Gilbert Ryle (toim.), *The Revolution in Philosophy*, London, Macmillan, 1956, s. 124.
 61. A.J. Ayer, 'The Vienna Circle', teoksessa Ryle (toim.), *The Revolution in Philosophy*, s. 73.
 62. A.J. Ayer, *More of My Life*, s. 162.
 63. G.J Warnock, 'Saturday Mornings', teoksessa Isaiah Berlin et. al., *Essays on J.L. Austin*, Oxford, Oxford University Press, 1973, s. 36-7, 39.
 64. P.F. Strawson, 'On Referring', *Mind* LIX, 235, July 1950, s.344.
 65. G.J. Warnock, 'Metaphysics in Logic', teoksessa A.G.N. Flew (toim.), *Essays in Conceptual Analysis*, London, Macmillan 1956, s. 76.
 66. Iris Murdoch, *Metaphysics and Ethics*, s. 120.
 67. Bertrand Russell, 'The Relation of Sense-data to Physics' (1914), teoksessa *Mysticism and Logic* (1918), Harmondsworth, Penguin, 1953, s. 148.
 68. Bertrand Russell, 'Logic and Ontology' ja 'Philosophical Analysis', teoksessa *My Philosophical Development*, London, George Allen and Unwin, 1959, s.231, 230.
 69. Bertrand Russell Ved Mehtan haastattelemana, *The Fly and the Fly-bottle*, s. 41.
 70. Bertrand Russell, 'What is Mind', teoksessa *My Philosophical Development*, s. 250. Ks. Caesar, *Gallian sota* (WSOY, 1961), s. 117: "Mutta kaikki britannit värjäävät itseään värimorsingolla, joka tekee heidät siniseksi, ja ovat siten taistelussa vieläkin kauheamman näköisiä." [Suom. huom.]
 71. J.L. Austin, 'A Plea for Excuses' (1956), teoksessa *Philosophical Papers*, s. 129-137.
 72. R.M. Hare, 'A School for Philosophers', *Ratio*, II, 2, February 1960, s.115.
 73. 'A School for Philosophers', s. 109.
 74. Ks. Andrew Large, *The Artificial Language Movement*, Oxford, Blackwell, 1985, s. 162-173.
 75. Gilbert Ryle, 'Autobiographical', s. 15.
 76. Isaiah Berlin, 'Austin and the Early Beginnings of Oxford Philosophy', teoksessa Isaiah Berlin et al., *Essays on J.L. Austin*, s. 1.
 77. Gilbert Ryle, 'Autobiographical', s. 15.

78. 'A School for Philosophers', s. 113-4.
79. Ks. Rylen johdantoa teokseen Gilbert Ryle et al., *The Revolution in Philosophy*, London, Macmillan, 1956, s. 1-4.
80. Gilbert Ryle teoksessa David Pears, toim., *The Nature of Metaphysics*, s. 150.
81. P.F. Strawson, 'On Referring', *Mind* LIX, 235, July 1950, s. 335.
82. R.M. Hare arvioissaan teoksesta Stephen Toulmin, *An Examination of the Place of Reason in Ethics*, *Philosophical Quarterly* I, 4, July 1951, s. 372-5.
83. Tästä huomautuksesta raportoi tietynasteisella tyrmistykseällä H.J. Paton, 'Fifty Years of Philosophy', s. 351.
84. P. F Strawson, 'The Post-Linguistic Thaw', s. lx.
85. Stuart Hampshiren katsaus teoksesta *The Concept of Mind*, *Mind* LIX, 234, April 1950, s. 238, uusittu painos Wood and Pitcher, Ryle, s. 18.
86. Fregeä (1848-1925) tuskin mainittiin Urmsonin teoksessa *Philosophical Analysis* (1956), mutta tunnustusten määrä kasvoi Michael Dummetin ponnistusten ansiosta, ks. esim. hänen Fregeä käsittelevää artikkelinaan teoksessa J. O. Urmson (toim.), *The Concise Encyclopedia of Western Philosophy and Philosophers*, London, 1960. Kts. myös Antony Flew, (toim.) *Logic and Language*, Oxford, Blackwell, 1951, s. 10, nro 1.
87. Ludwig Wittgenstein, *Logisch-Philosophische Abhandlung* (1918), englanniksi kääntänyt C. K. Ogden, Basic Englishin kehittäjä, epäonnistuneella (G. E. Mooren ehdottamalla) nimellä *Tractatus Logico-Philosophicus*, London, Routledge, 1922.
88. Kts. D. F. Pears, 'Logical Atomism', teoksessa Gilbert Ryle et. al., *The Revolution in Philosophy*.
89. Kts. J. O. Urmson, *Philosophical Analysis: Its Development Between the Two World Wars*, Oxford, Oxford University Press, 1956.
90. Stephen Toulmin, arvio Rudolph Carnapin teoksesta *Logical Foundations in Probability*, *Mind* LXII, 245, January 1953, s. 99.
91. G. E. Moore (1873-1958) selvitti tätä tavoitetta osin esseessään 'A Defence of Common Sense' (1923), joka on julkaistu uudelleen teoksessa *Philosophical Papers*, London, Routledge and Kegan Paul, 1959.
92. Iris Murdoch, 'Metaphysics and Ethics', s. 100.
93. G. A. Paul, 'G. E. Moore: Analysis, Common Usage, and Common Sense', teoksessa Gilbert Ryle et. al. *The Revolution in Philosophy*, s. 67, 69; Mooren 'kuuluisasta vaitelaisuudesta' ks. Quentin Bell, *Virginia Woolf*, London, Hogarth, 1972, II, 215.
94. A.J. Ayer, *Part of My Life*, London, Collins, 1977, s. 150. Ayer viittaa tässä G.E. Mooreen ja sama vertaus kyseiseen pikkupoikaan löytyy esimerkiksi C.D. Broadilta, 'The Local Background of Contemporary Cambridge Philosophy', teoksessa C.A. Mace (toim.), *British Philosophy in the Mid-Century: a Cambridge Symposium*, London, George Allen and Unwin, 1957, s. 51.
95. Anthony Flew (toim.), *Logic and Language*, s. 10.
96. Ne julkaistiin lopulta nimellä *The Blue and Brown Books*, Oxford, Blackwell, 1958.
97. *The Blue and Brown Books*, s. 18.
98. Ks. J. O. Urmson, *Philosophical Analysis*, s. 169-182.
99. Ludwig Wittgenstein, *Philosophical Investigations*, s. 109.
100. P. F Strawson, *Philosophical Investigations*-teoksen arvio, *Mind* LXIII, 249, January 1954, s. 78, 99.
101. Bertrand Russell, *My Philosophical Development*, s. 214.
102. Gilbert Ryle, 'Autobiographical', s. 11.
103. G. J. Warnock, Ved Mehtan haastattelemana, *The Fly and the Fly-bottle*, s. 55.
104. D. F. Pears, 'Logical Atomism', teoksessa *The Revolution in Philosophy*, s. 54-5.
105. A. J. Ayer & Raymond Winch (toim.), *British Empirical Philosophers*. London, Routledge and Kegan Paul, 1952.
106. Iris Murdoch, 'Metaphysics and Ethics', teoksessa *The Nature of Metaphysics*, s. 99.
107. Irlannissa, erillään protestanttisen Trinity College Dublinin toiminnasta, katoliset papit pitivät yllä katkeamatonta skolastista traditiota, joskaan sillä ei ollut akateemista perustaa ennen Queen's Universityn perustamista Belfastiin vuonna 1845. Walesissa 1800-luvun lopulla University of Walesin muodostaneet college edellyttivät filosofista koulutusta lähes kaikilta taideaineiden opiskelijoiltaan. Vuonna 1952 ilmestyi jopa walesinkielinen filosofinen lehti. (Ks. H.D. Lewis, 'The Position of Philosophy in the University of Wales', teoksessa Canguilhem (toim.), *The Teaching of Philosophy*, s. 137-40.) Kolmessa vanhimmassa skotlantilaisessa yliopistossa moraalifilosofia oli pysyvästi pakollinen aine. Monet filosofian klassikkojen englanninkielisistä käännöksistä olivat skottien tekemiä. Jopa itse *Mind* sai alkunsa skottilaisena lehtenä, ja sen ensimmäisessä numerossa todettiin, ettei ammattifilosofoja vielä ollut rajan eteläpuolella. Vuoden 1900 tienoilla skotit alkoivat kuitenkin kokea tulevansa englantilaisten ohittamiksi. (Ks. Norman Kemp Smith, 'The Scots Philosophical Club', *Philosophical Quarterly* I, 1, October 1950, s. 1-4.
108. R. M. Hare Ved Mehtan haastattelemana, *The Fly and the Fly-bottle*, s. 47.
109. T. D. Weldonin arvio teoksesta Herman Wein, *Das Problem des Relativismus*, *Mind* LX, 240, October 1951, s. 567.
110. C.A. Maceen arvio teoksesta P.J.R. Dempsey, *The Psychology of Sartre*, *Mind* LXI, 243, July 1952, s. 425-427.
111. Isaiiah Berlinin arvio teoksesta Benedetto Croce, *My Philosophy*, *Mind* LXI, October 1952, s. 574-575.
112. P.F. Strawsonin arvio teoksesta Maxime Chastaing, *La Philosophie de Virginia Woolf*, *Mind* LXIII, 252, October 1954, s. 574-575.
113. A.J. Ayer, *Part of my Life*, s. 284-5, 299.
114. A.J. Ayer, *More of My Life*, s. 28-9; ks. myös artikkelia 'Reflections on Existentialism' (1966), teoksessa A.J. Ayer, *Metaphysics and Common Sense*, London, Macmillan, 1969, s. 203-218.
115. A.J. Ayer, *More of My Life*, s. 26-7. Viittaus liittyy todennäköisesti keskusteluun kupin tyhjyydestä Heideggerin esseessä 'The Thing' (1950), trans. Albert Hofstadter, teoksessa Martin Heidegger, *Poetry, Language, Thought*, New York, Harper and Row 1971.
116. R.M. Hare, 'School for Philosophers' s. 114-5.
117. Ajoitus vuoteen 1958 on saatu Ernest Gellnerin teoksesta *Words and Things*, (1959), Harmondsworth, Penguin, 1968, s. 242, alaviite 1. Teos kumoaa muualta löytyvän ajoituksen vuoteen 1960.
118. Leslie Beck, Jean Wahl, et al., *La Philosophie analytique*, Cahiers de Royaumont, Philosophie, IV, Paris, Minuit, 1962, s. 230.
119. Gilbert Ryle, 'La Phénoménologie contre *The Concept of Mind*', *La Philosophie analytique*, s. 67-8. Tämä lainaus on englanninkielisestä alkuperäisversiosta, joka on julkaistu teoksessa *Philosophical Papers*, London, Hutchinson, 1971, s. 180-182.
120. *La Philosophie analytique*, s. 85-7.
121. *La Philosophie analytique*, s. 87, 375, 344.
122. *La Philosophie analytique*, s. 93-4, 99. Keskustelun käännös löytyy teoksesta Maurice Merleau-Ponty, *Texts and Dialogues*, toim. Hugh J. Silverman & James Barry, New Jersey, Humanities Press, 1992, s. 65-6, 71.
123. Karl Popper (1902-1994) tuli LSE:iin vuonna 1947, vietettyään 10 vuotta Uudessa-Seelannissa kotimaastaan Itävallasta lähtönsä jälkeen. Vaikka hänen teoksensa *The Open Society and its Enemies* (1945) sai hyvän vastaanoton (kts. esim. Rylen arvio, *Mind* LVI, 222, April 1947, s. 167-72), hän joutui silti eristyksiin. Synnä oli hänen taipumaton vihamielisyytensä 'Wittgensteinia ja hänen koulukuntaa' kohtaan. Erityisesti Popperia ärsytti Wittgensteinilaisten käsitys, jonka mukaan 'aitoja filosofisia ongelmia ei ole olemassa'. (Karl Popper, 'Philosophy of Science: A Personal Report', teoksessa C.A. Mace, *British Philosophy in the Mid-Century*, s. 183, julkaistu uudelleen Popperin teoksessa *Conjectures and Refutations*, London, Routledge and Kegan Paul, 1963, s. 44.) Myöhemminkin Popper pysyi hyökkäyskannalla: 'Väitän, että filosofisia ongelmia on olemassa, ja että olen jopa ratkaissut sellaisia'. (*Unended Quest, an Intellectual Autobiography*, London, Collins Fontana, 1976, s. 124.)
124. *The Times*, 5 November 1959, s. 13.

125. Ernest Gellner (1925-) Ved Mehtan haastattelemana teoksessa *The Fly and the Fly-bottle*, s. 36.
126. Ernest Gellner, *Words and Things*, Bertrand Russelin kirjoittamalla johdannolla, (1959), Harmondsworth, Penguin, 1968, s. 288-9, 176, 257, 249, 264-5, 272-3.
127. Elizabeth Anscombe, Sydenham High ja St Hugh's; J.L. Austin, Shrewsbury ja Balliol; Isaiah Berlin, St Paul's ja Corpus; Michael Dummett, Winchester ja Christ Church; A.G.N. Flew, Kingswood ja St John's; Philippa Foot, yksityisopetus ja Somerville; Stuart Hampshire, Repton ja Balliol; R.M. Hare, Rugby ja Balliol; H.L.A. Hart, Cheltenham College, Bradford Grammar School, New; Iris Murdoch, Badminton ja Somerville; P.H. Nowell-Smith, Winchester ja New; David Pears, Westminster ja Balliol; Anthony Quinton, Stowe ja Christchurch; Gilbert Ryle, Brighton College ja Queen's; P.F. Strawson, Christ's College Finchley ja St John's; Stephen Toulmin, Oundle ja King's, Cambridge; J.O. Urmson, Kingswood ja Corpus; G.J. Warnock, Winchester ja New; Mary Warnock, St Swithun's Winchester ja Lady Margaret Hall; Bernard Williams, Chigwell ja Balliol.
128. Bertrand Russell Ved Mehtan haastattelemana teoksessa *The Fly and the Fly-bottle*, s. 40.
129. 'Ehkä tämä selittää, miksi koen Lontoon Oxfordia paljon kiinnostavammaksi', A.J. Ayer Ved Mehtan haastattelemana, *The Fly and the Fly-bottle*, s. 69.
130. Kaikista 340:sta filosofisesta teoksesta (enimmäkseen englanninkielisestä, joukossa muutama muunkielinenkin), jotka 1950-luvulla arvioitiin TLS:iissa, vain 20 (alle 6 prosenttia) oli oxfordilaisia; 46 (14 prosenttia) oli analyttisiä perinteiseen russellilaiseen tyyliin; 83 (24 prosenttia) oli idealistisia, ja peräti 79 (23 prosenttia) oli 'mannermaisista', enimmäkseen eksistentialistisia. Jäljelle jäävät 112 (33 prosenttia) eivät mahdu mihinkään mainituista kategorioista.
131. Anon. (todellisuudessa J. L. Austinin) arvio teoksesta *The Concept of Mind*, *Times Literary Supplement*, 7 April 1950, painettu uudelleen teoksessa Wood ja Pitcher (toim.), *Ryle* s. 45-51.
132. Cambridgessa opettanut John Wisdom (1904-) oli Wittgensteinin työtoveri, mutta häntä ei koskaan pidetty 'oppilaana'. Hän kuului Basic English-liikkeen kannattajiin (ks. hänen teostaan *Interpretation and Analysis in Relation to Bentham's Theory of Definition*, Psyche Miniatures, London, Kegan Paul, Trench, Trubner, 1931). Hänen esitelmäänsä 'Philosophical Perplexity' (*Proceedings of the Aristotelian Society*, XXXVII, 1936-37, julkaistu uudelleen hänen teoksessaan *Philosophy and Psycho-*
- Analysis*, Oxford, Blackwell, 1953) pidettiin vuosien ajan lähimpänä ilmaisuna Wittgensteinin myöhemmistä, julkaisemattomista opeista, ja Urmson kuvasi sitä 'uuden filosofioimisen tavan ensimmäiseksi manifestiksi' (*Philosophical Analysis*, s. 178).
133. 'The Philosophy of 1951', *Times Literary Supplement*, 24 August 1951, s. x.
134. C.D. Broadin arvio teoksesta H.H. Price, *Thinking and Experience*, *Mind* LXIII, July 1954, s. 403.
135. Anon. arvio teoksesta Anthony Flew (toim.), *Essays in Conceptual Analysis*, *Times Literary Supplement*, 8 March 1957, s. 149.
136. G.J. Warnockin esipuhe teokseen Isaiah Berlin et al., *Essays on J.L. Austin*, s. v.
137. Ks. esim. Friedrich Waismann, *The Principles of Linguistic Philosophy*, toim. Rom Harré, London, Macmillan, 1965.
138. Ks. esim. John Searle, *Speech Acts*, Cambridge, Cambridge University Press, 1969; Stephen C. Levinson, *Pragmatics*, Cambridge, Cambridge University Press, 1983; Jürgen Habermas, *Theory of Communicative Action* (1981), käänt. Thomas McCarthy, 2 vols., Boston Beacon Press, 1984.
139. Gilbert Ryle, 'Systematically misleading expressions', *Proceedings of the Aristotelian Society*, XXXII, 1931-32, julkaistu uudelleen teoksessa A.G.N. Flew (toim.), *Logic and Language*, s. 11-12.
140. C.H. Langford, 'The Notion of Analysis in Moore's Philosophy' teoksessa P.A. Schilpp (toim.), *The Philosophy of G.E. Moore*, La Salle, Illinois, Open Court, s. 323.
141. Tämän kritiikin esitti hyvin vakuuttavasti W.V.O. Quine erityisesti esseessään 'Mr Strawson on Logical Theory', *Mind* LXII, 248, October 1953, julkaistu uudelleen teoksessa *The Ways of Paradox*, New York, Random House, 1966.
142. Gilbert Ryle, *The Concept of Mind*, s. 10.
143. Stuart Hampshiren arvio teoksesta *The Concept of Mind*, *Mind* LIX, 234, April 1950, s. 239-241, julkaistu uudelleen teoksessa Wood ja Pitcher (toim.), *Ryle*, s. 20-23.
144. Gilbert Rylen arvio teoksesta *Sein und Zeit*, *Mind* XXXVIII, 151, July 1929, s. 364; julkaistu uudelleen teoksessa Murray (toim.), *Heidegger and Modern Philosophy*, s. 57.
145. George Pitcher, 'Austin: a personal memoir', teoksessa Isaiah Berlin et al., *Essays on J.L. Austin*, s. 24.
146. J.L. Austin teoksessa *La philosophie analytique*, s. 292.
147. 'Mon credo se ramène en gros à m'excuser de ne pas faire ce qu'il n'entre nullement en mon propos de faire', *La philosophie analytique*, s. 375.